

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Vězeňství v České republice

Gabriela Zichová

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Gabriela Zichová**
Osobní číslo: **E14137**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a cel-
níky**
Název tématu: **Vězeňství v České republice**
Zadávací katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude zaměřena na problematiku vězeňství v České republice, její součástí bude i pojednání o kategorizaci trestných činů a systému trestů. Představena bude činnost Vězeňské služby České republiky - její úkoly, organizace, řízení a hospodaření. Cílem bakalářské práce bude zhodnotit vybrané aspekty hospodaření Vězeňské služby ČR a posoudit vývoj počtu a struktury vězněných osob v letech 2011 až 2015.

Osnova:

- Bezpečnost, trestné činy a jejich kategorizace.
- Systém trestů v České republice.
- Činnost Vězeňské služby ČR a její hospodaření.
- Analýza počtu a struktury vězněných osob.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **cca 30 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GŘIVNA, T. a kol. Kriminologie. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7.

VÁLKOVÁ, H. a kol. Aktuální otázky vězeňství. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2014. 233 s. ISBN 978-80-7251-426-7.

VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zdeněk Matěja, Ph.D.

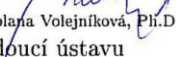
Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. září 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2017**

doc. Ing. Romana Provažňáková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. září 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 4. 2017

Gabriela Zichová

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce Ing. Zdeňku Matějovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji za psychickou podporu svojí rodině.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku vězeňství v České republice, její součástí je i pojednání o kategorizaci trestných činů a systémů trestů. Představena je činnost Vězeňské služby České republiky – její úkoly, organizace, řízení a hospodaření. Cílem bakalářské práce je zhodnocení vybraných aspektů hospodaření Vězeňské služby ČR a posouzení vývoje počtu a struktury vězněných osob v letech 2011 až 2015.

KLÍČOVÁ SLOVA

bezpečnost, trestné činy, systém trestů, Vězeňská služba ČR, vězné osoby

TITLE

Imprisonment in the Czech Republic

ANNOTATION

The bachelor thesis discusses the problematics of imprisonment in the Czech Republic, including the categorization of crimes and the system of sanctions. The activity of the prison service of the Czech Republic is examined - specifically its tasks, organization, management, and budget. The aim of the thesis is to evaluate specific aspects of the management of the prison service of the Czech Republic and the evolution of the size and structure of the imprisoned population from 2011 to 2015.

KEYWORDS

Safety, criminal acts, system of sanctions, Prison Service of the Czech Republic, imprisoned population

OBSAH

ÚVOD	10
1 BEZPEČNOST	12
1.1 ČLENĚNÍ BEZPEČNOSTI.....	13
1.2 SUBJEKTY ZAJIŠŤUJÍCÍ BEZPEČNOST ČR.....	13
2 TRESTNÉ ČINY, JEJICH KATEGORIZACE A SYSTÉM TRESTŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	16
2.1 TRESTNÉ ČINY A JEJICH KATEGORIZACE.....	16
2.2 SYSTÉM TRESTŮ V ČESKÉ REPUBLICE	18
2.2.1 <i>Odnětí svobody</i>	21
2.2.2 <i>Výjimečný trest</i>	21
3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY	22
3.1 SYSTÉM ŘÍZENÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	23
3.2 ZAMĚSTNANCI VĚZEŇSKÉ SLUŽBY.....	25
3.3 TYPY VĚZNIC.....	26
3.4 HOSPODAŘENÍ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY	31
4 ANALÝZA POČTU A STRUKTURY VĚZNĚNÝCH OSOB V LETECH 2011 - 2015	38
4.1 NAPLNĚNOST VĚZNIC	38
4.2 OBVINĚNÉ OSOBY.....	43
4.3 ODSOUZENÉ OSOBY	43
4.4 OSOBY CIZÍ STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOSTI.....	47
ZÁVĚR	48
POUŽITÁ LITERATURA.....	51
PŘÍLOHY.....	58

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Četnost vybraných trestných činů osob ve výkonu trestu odnětí svobody v ČR ...	18
Tabulka 2: Počet udělených trestů za roky 2011 - 2014.....	20
Tabulka 3: Vývoj počtu zaměstnanců.....	25
Tabulka 4: Roční náklady na platy (v tis. Kč)	33
Tabulka 5: Průměrný měsíční plat zaměstnance VS (v Kč)	34
Tabulka 6: Průměrná měsíční odměna odsouzeného za vykonanou práci (v Kč)	34
Tabulka 7: Výrobní činnost a zaměstnávání vězňených osob	34
Tabulka 8: Pohledávky za vězňenými osobami (objem v mil. Kč)	35
Tabulka 9: Pohledávky za propuštěnými vězňi (objem v mil. Kč)	35
Tabulka 10: Ostatní pohledávky Vězeňské služby (objem v mil. Kč)	36
Tabulka 11: Celkový stav pohledávek a průměrná výše dluhu na osobu (objem v mil. Kč) ...	36
Tabulka 12: Procentní zaplnění jednotlivých věznic v ČR.....	40
Tabulka 13: Počet osob ke kapacitě ve vazebních věznicích	41
Tabulka 14: Vývoj naplnění kapacity ve věznicí a zabezpečovací detenci v Opavě	41
Tabulka 15: Vývoj naplněnosti kapacity ve vazební věznicí a zabezpečovací detenci v Brně	42
Tabulka 16: Složení odsouzených dle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání	46
Tabulka 17: Počet doživotně odsouzených (stav k 31. 12. každého roku).....	46

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Organizační struktura Vězeňské služby	23
Obrázek 2: Vývoj počtu zaměstnanců a příslušníků 2011 - 2015	26
Obrázek 3: Umístění věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů na území ČR.....	26
Obrázek 4: Výše celkových skutečných příjmů v letech 2011 – 2015 (v tis. Kč).....	31
Obrázek 5: Celkové skutečné výdaje za roky 2011 - 2015.....	32
Obrázek 6: Počty vězňených osob 2011 - 2015.....	32
Obrázek 7: Průměrný denní náklad na jednoho vězňe za organizační jednotku (v Kč)	33
Obrázek 8: Vývoj počtu osob umístěných v zařízeních VS v letech 2011 - 2015	38
Obrázek 9: Srovnání počtu obviněných a odsouzených s kapacitou věznic.....	42
Obrázek 10: Příjem obviněných do výkonu vazby 2011 - 2015.....	43
Obrázek 11: Počet odsouzených v letech 2011 - 2015 dle pohlaví	44
Obrázek 12: Počty odsouzených v jednotlivých typech věznic během let 2011 - 2015.....	44
Obrázek 13: Věkové složení odsouzených v průběhu let 2011 - 2015.....	45
Obrázek 14: Počet obviněných a odsouzených osob cizí státní příslušnosti	47

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
NATO	Severoatlantická aliance
OJ	Organizační jednotka
OS	Odnětí svobody
PD	Počet dlužníků
PO	Počet odsouzených osob
PV	Propuštění vězni
SOU	Střední odborné učiliště
ÚR	Úřední rozhodnutí
VS	Vězeňská služba
ZO	Zařazení odsouzení do pracovní činnosti

ÚVOD

Účelem této bakalářské práce je poskytnout přehled o vězeňství v České republice. V první kapitole se čtenář dozví, co je to bezpečnost a které subjekty ji zajišťují. Bezpečnost ve státě je totiž jedním z nejdůležitějších aspektů, které stát zajišťuje a zaměřuje se na ni jako na jedno z nejdůležitějších a nejdiskutovanějších témat. Reálná bezpečnost však nedosahuje takové úrovně, kterou pojem zahrnuje. Hledání bezpečnosti a jejího zajištění je spíše nekonečný proces nacházení žádoucího stavu, který vede k pokusu o snížení rizik ve společnosti. Ve společnosti, která žije v nadbytku a ve které ubývají starosti o zajištění samotné existence, lze očekávat zvýšenou citlivost vůči rizikům. Z toho plyne vybudování různých protipatření, které ve většině případů vedou ke snížení rizika. Ve společnosti však začne stoupat ochota k riskantnějšímu chování. Problémem v rozvinutých společnostech jsou i rizika, které si produkují samy - násilí, trestná činnost, znevýhodňování sociálních skupin či jejich úplné vyloučení.

Další kapitola bakalářské práce pojednává o trestné činnosti vyskytující se na území České republiky a následné spravedlivé potrestání za jejich vykonání. Zločin se v lidské společnosti vyskytuje odjakživa a vždy do každé společnosti patřit bude. Veškerá páchaná trestná činnost je obecně nazývána též jako kriminalita. Jedná se o uskutečňování činů, které jsou společensky nebezpečné a nezákonné dle přestupkového zákona a trestního zákoníku. V těchto zákonech je zároveň uvedeno, jaká sankce může být pachateli dopouštějícího se tohoto protiprávního jednání udělena. Tento trest by měl být určitým omezením, újmou nebo ztrátou pro pachatele, neboť se jím oprávněná osoba – stát – domáhá dodržováním mravních pravidel nastavených ve společenství. Jedním z trestů, které může soud pachateli uložit za spáchaný protiprávní skutek, je odnětí svobody, které je vykonáváno ve věznicích v České republice.

Třetí kapitola zahrnuje představení Vězeňské služby, její struktury a fungování. Vězeňství samotné má dlouhou historii a do podoby, jako ji známe dnes, se přetvořilo spolu se vznikem České republiky v roce 1993. Bylo zbaveno vlivů politických stran a byrokracie. Odpovědnost Vězeňské služby byla svěřena generálnímu řediteli, který je jakožto nejvyšší představitel odpovědný ministrovi spravedlnosti. Celý výkon trestu ve vězeňských zařízeních se řídí dle zákona č. 293/1993, o výkonu vazby, který definuje povinnosti a práva osob ve vazbě, postavení příslušníků, zaměstnanců a dalších osob při zajišťování dozoru nad výkonem vazby. Dále pak zákonem č. 169/1999, o výkonu trestu odnětí svobody. Z těchto zákonů vyplývají jednotlivé typy věznic popsané dále v kapitole. Ke konci oddílu je

popsáno hospodaření Vězeňské služby, jsou rozebrány příjmy a výdaje – tedy složky tvořící hospodaření. Za pozornost stojí také výzkum ohledně výdajů na jednoho vězně za den. Část je věnována také zaměstnávání odsouzených osob, které se v posledních letech snaží Vězeňská služba zvýšit tak, aby většina vězňů byla pracovním vyčerpána. Posledním podbodem této kapitoly je analýza pohledávek, které má Vězeňská služba u svých ať už bývalých, nebo i současných vězňů a jiných osob, se kterými spolupracuje.

Čtvrtá kapitola je věnována struktuře a počtu vězněných osob. V České republice existuje rozsáhlá síť zařízení, ve kterých vykonávají odsouzené osoby výkony trestu odnětí svobody. Celý proces doprovází větší i menší potíže, kterým se jen stěží dá vyhnout. Pojednáno je tedy především o naplněnosti věznic, což nyní představuje jeden z největších problémů, se kterým se české vězeňství potýká. Pozornost je věnována jak osobám obviněným, které jsou umístěny ve vazebních věznicích, tak i odsouzeným, kteří si odpykávají svůj trest odnětí svobody ve věznicích. Struktura vězněných osob je rozebrána z různých pohledů, a to například dle vzdělání nebo podle věku.

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku vězeňství v České republice, zhodnotit vybrané aspekty hospodaření Vězeňské služby ČR a posoudit vývoj počtu a struktury vězněných osob v letech 2011 až 2015.

1 BEZPEČNOST

Stát, jakožto územní mocenská jednotka, má několik základních funkcí, které musí plnit, aby fungoval. Jednou z nich je i zajištění bezpečnosti občanů a jejich majetku, vnitřní zabezpečení fungování státu, jeho institucí a orgánů nacházejících se na daném území. Tuto funkci plní stát hned v několika úrovních. Zajímá se jak o bezpečnost mezinárodní a celostátní, tak i o zabezpečení ochrany a obrany na jednotlivých stupních územní organizace státu a i ve vztahu k jednotlivci. [41]

Samotné slovo „bezpečnost“ v českém jazyce pochází od slova „péče“. To mělo původně ve staročestíně význam starost či zármutek. Odtud se také vyvinula slova jako „pečlivý“ nebo „bez péče“, což již je základem samotného pojmu „bezpečnost“. Ve významu tedy „bez starostí“.

Pokud je na pojem „bezpečnost“ nazíráno jako na slovo vztahující se k bezpečnostnímu sboru, pak je určitým ekvivalentem výraz „securitas“ znamenající bezpečí, klid nebo bez starostí.[18; 34]

Bezpečnost se dá jen stěží vysvětlit jednou striktní definicí. Vymezení bezpečnosti může být problematické, protože na ni lze nazírat ze dvou různých úhlů pohledu, a to negativně, tedy ve vztahu k hrozícímu nebezpečí, anebo pozitivně, kdy se stanovuje, do jaké míry je subjekt či objekt bezpečný a co pro tuto bezpečnost musí být zajištěno. Proto existuje hned několik vymezení tohoto pojmu a všechny dohromady skládají téměř dokonalý význam slova.

Slovník spisovné češtiny vysvětluje bezpečnost několika způsoby. Za bezpečného se považuje ten, kdo není vystaven nebezpečí (cítí se bezpečný), poskytuje ochranu před nebezpečím (například bezpečný úkryt), anebo je nepochybný, zaručený a důvěryhodný. [17]

Na negativní vymezení se zaměřuje Ministerstvo vnitra ČR, které ve svém terminologickém slovníku z roku 2004 uvedlo, že: „Bezpečnost je stav, kdy jsou na efektivní míru omezeny hrozby pro objekt a jeho zájmy a tento objekt je k omezení stávajících i potencionálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při něm spolupracovat.“ [39]

Zmíněné hrozby, které mohou znamenat negativní dopad pro chráněný zájem, přitom mohou směřovat proti různým oblastem. Jedná se například o hrozby mířící na obyvatelstvo, svrchovanost státu, vnitřní pořádek, majetek, životní prostředí, plnění mezinárodních bezpečnostních závazků atd. Hrozbě lze zpravidla čelit zaváděním různých protiopatření

v odlišných intenzitách, u kterých však nemusí být přímá úměra mezi vynaloženými náklady a účinností, ale naopak se snaha může minout účinkem. [39]

1.1 Členění bezpečnosti

Bezpečnost lze členit z několika hledisek. Z hlediska objektu, jehož bezpečnost má být zajištěna, lze rozlišovat bezpečnost vnitřní a vnější.

Ve svobodném právním státě je vnitřní bezpečnost výsledkem jeho politiky. Spočívá v zabezpečení vnitřního míru, kdy je zajištěn život ve svobodě, míru a sociální spravedlnosti. Zaopatřuje mírové soužití občanů, vytváří pro ně lidsky důstojný a svobodný život, chrání je i jejich svobodu. Celkově jde říci, že *„vnitřní bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby ohrožující objekt a jeho zájmy akcemi zevnitř a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních vnitřních hrozeb efektivně vybaven a k ní ochoten.“* [71]

Naopak vnější bezpečnost se vztahuje k vnějším hrozbám a ochraně vůči nim. Objekty, které mají své vnitřní prostředí a kolem nichž se nachází prostředí vnější, jsou státy. Vnější bezpečnost spočívá v zabezpečení teritoria, obyvatelstva a politické volnosti k jednání. V České bezpečnostní terminologii od Zemana je uvedeno, že *„vnější bezpečnost je stav, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby zvnějšku pro tento objekt a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících i potenciálních vnějších hrozeb efektivně vybaven a ochoten.“* [4; 71]

1.2 Subjekty zajišťující bezpečnost ČR

K zajištění bezpečnosti a bezpečnostních zájmů státu vytváří a rozvíjí Česká republika komplexní hierarchicky uspořádaný bezpečnostní systém, jehož základ je v legislativním vyjádření působností a vazeb mezi jednotlivými složkami a subjekty, které zahrnuje. Tyto subjekty jsou reprezentanty moci zákonodárné, výkonné, soudní, dále také územní samosprávy, právníckými a fyzickými osobami. Bezpečnostní systém České republiky je vnímán jako otevřený, neboť v bezpečnostním prostředí neustále vznikají nové hrozby a tento celek proto musí nepřetržitě a pružně reagovat na měnící se podmínky, zvraty a průběžně se přizpůsobovat aktuální bezpečnostní situaci jak v České republice, tak i ve světě.

Všechny subjekty systému jsou centrálně řízeny a koordinovány. Pokud je to účelné, pak činitelé působí efektivněji na jednotlivých úrovních samostatně a to v rozsahu své působnosti,

kteřou nabyli. Za zajiřování bezpečnosti státu je odpovědná vláda jakožto vrcholný orgán moci výkonné. [24; 28; 39]

Bezpečnostní systém České republiky je nástrojem pro vykonávání bezpečnostní politiky státu, zajištění bezpečnosti, udržení a prosazení životních, strategických a jiných zájmů ČR. Mezi tyto zájmy patří například zajištění suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti státu, zachování všech náležitostí charakterizující demokratický právní stát. Dále bezpečnost a stabilita, naplňování strategického partnerství mezi NATO a EU, posilování jejich spolupráce, soudržnosti a efektivnosti, prevence ozbrojených konfliktů, podpora a rozvoj regionální spolupráce, zajištění kybernetické bezpečnosti atd. [28]

Struktura bezpečnostního systému České republiky je následující: prezident republiky, Parlament ČR, vláda, Bezpečnostní rada státu a Ústřední krizový štáb, ústřední správní úřady, krajské a obecní úřady, dále podle ústavního zákona o bezpečnosti České republiky (zákon č. 110/1998 Sb.) zajiřují bezpečnost ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní složky, záchranné sbory a havarijní služby. [72]

K ozbrojeným silám ČR, které řídí prezident jako vrchní velitel ozbrojených sil, se řadí Armádu ČR, Hradní stráž a Vojenskou kancelář Prezidenta republiky. Tyto složky připravují stát k obraně a brání stát proti vnějšmu napadení. Taktéž se podílejí na činnostech mezinárodních organizací a úkolech, které vyplývají z mezinárodních smluvních závazků ČR o společné obraně proti napadení, účastní se mírových operací a záchranných humanitárních akcích. [26; 68]

Mezi ozbrojené bezpečnostní sbory náleží Policie ČR, Vězeňská služba ČR (Vězeňská stráž, Justiční stráž) a Celní správa ČR. Jejich hlavním úkolem je ochrana celospolečenských zájmů a hodnot, ochrana osob, zdraví, majetku a lidské důstojnosti.[27]

Na vrcholu ústřední úrovně s významnými pravomocemi stojí samotný prezident republiky, který zastupuje roli vrchního velitele ozbrojených sil. Mezi jeho úkoly spadá schvalování vojenských řádů, jmenování a odvolávání náčelníka Vojenské kanceláře prezidenta, stanovuje průběh vojenských cvičení atd. Zároveň je povinen vyhovět návrhu vlády a nařídít mobilizaci nebo demobilizaci sil. Cizím státním příslušníkům může dovolit vstoupit do ozbrojených sil České republiky, naopak členům našich ozbrojených sil dává povolení k přestoupení do ozbrojených sil cizích. Sám prezident však neodpovídá za přípravu a zajiřování obrany státu, poněvadž toto břemeno nese vláda. On je pouze informován a jsou s ním konzultovány důležité otázky ohledně přípravy, zajiřování a plánů obrany státu.[25; 72]

Rozhodující úloha patří dalšímu stupni v této hierarchii, a to Parlamentu České republiky. Parlament zastává moc zákonodárnou, tudíž schvaluje zákony týkající se problematiky obrany a bezpečnosti státu. Má moc vyhlásit stav ohrožení státu nebo válečný stav, zároveň také může zrušit vyhlášení nouzového stavu pro nenaplnění podmínek pro jeho vyhlášení. Vydává rozhodnutí týkající se vyslání ozbrojených sil mimo území České republiky a naopak vyjadřuje souhlas k pobytu cizích ozbrojených sil na území našeho státu. Rozhoduje o účasti České republiky v organizacích kolektivní obrany a také dává souhlas k podepsání vojenských mezinárodních smluv. Parlament má také moc kontrolní, kdy dohlíží na činnost vlády a dalších složek podílejících se na zajišťování bezpečnosti České republiky. Tuto činnost provádí prostřednictvím vlastních kontrolních orgánů, jako je Výbor pro obranu a bezpečnost nebo Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost. [25]

Odpovědnost za zajištění bezpečnosti má v České republice vrcholný orgán moci výkonné, tedy vláda. Zaměřuje se jak na zaopatření bezpečnosti ve vnějších vztazích, tak i uvnitř státu. Mezi její kompetence patří vyhlášení nouzového stavu, přičemž tuto skutečnost musí oznámit Poslanecké sněmovně. Zároveň musí vyčlenit, která přesně práva a povinnosti budou s tímto vyhlášením omezeny. Dále může navrhnout Poslanecké sněmovně vyhlášení stavu ohrožení státu. Vláda vyhodnocuje rizika a hrozby, která by mohla na našem území vzniknout a ohrozit bezpečnost, činí nezbytná opatření pro jejich předcházení, popřípadě se snaží rizika a hrozby naprosto vyloučit. Řídí celý proces plánování obrany státu, rozhoduje o základních opatřeních přípravy, schvaluje postoj k mobilizaci ozbrojených sil a přípravy občanů k obraně státu. Dokumentem, který vláda vypracovává spolu s Parlamentem České republiky a dalšími orgány, je Bezpečnostní strategie České republiky zahrnující otázky týkající se bezpečnostních zájmů státu, bezpečnostního prostředí aj. [64; 65; 72]

V rámci moci výkonné působí zvláštní orgán pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů k jejímu zajišťování. Jedná se o Bezpečnostní rádu státu, stálý poradní orgán vlády, je tvořena předsedou, místopředsedou a několika ministry, kdy celkový počet stálých členů dosahuje 14 osob. [64; 65; 72]

Orgány územní samosprávy, které se podílejí se na zajištění bezpečnosti státu, jsou: hejtman kraje, starosta obce, krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady ostatních obcí spolu s jejich orgány krizového řízení. [39]

2 TRESTNÉ ČINY, JEJICH KATEGORIZACE A SYSTÉM TRESTŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Kriminalita je sociálně-patologický jev, se kterým se potýká každá společnost odjakživa. Rozumí je jí úhrn trestných činů, které jsou uvedeny v jednotlivých hlavách trestního zákoníku. V obecném slova smyslu se tedy jedná o zločinnost, souhrn všech trestných činů, jež se pachatelé dopustili na určitém území. Každý trestný čin je postižitelný určitou sankcí. Jak trestné činy, tak i sankce jsou rozebrány níže.

2.1 Trestné činy a jejich kategorizace

Trestným činem je závažné zaviněné protiprávní jednání, jehož znaky jsou uvedené v trestním zákoně. Ten definuje, že pokud je jednání zákonem označeno jako trestný čin, může trestným činem být. Pokud však toto jednání v trestním zákoně není popsáno, pak nemůže být trestným činem, i kdyby se jednalo o jakkoliv nebezpečné či nemorální počínání. To vyjadřuje základní princip právního státu uvedený v Hlavě 1, zákonu 40/2009 Sb., Trestního zákoníku – „*Žádný trestný čin bez zákona*“. Zároveň s tímto principem je vyžadována další podmínka, která musí být splněna – „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky lze uplatňovat jen v případech natolik společensky škodlivých, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“ (viz paragraf 12, Hlava II, Trestního zákoníku). Pokud se tedy pachatel dopustí trestného činu, který však nedosahuje zákonem požadovaného stupně společenské škodlivosti, nemůže se jednat o trestný čin, ale například pouze o přestupek. Míru společenské škodlivosti posuzuje soud na základě významu chráněného zájmu, který byl dotčen při spáchání trestného činu. Aby mohlo být jednání pachatele označeno jako spáchání trestného činu, je třeba úmyslného zavinění – pachatel chtěl porušit chráněný zájem anebo věděl a byl srozuměn s tím, že jej způsobí (například: krádež, vražda). Úmysl však nemusí být nutně prokázán, postačí i zavinění z nedbalosti. Při zavinění z nedbalosti pachatel věděl, že může ohrozit zákonem chráněný zájem, ale spoléhal, že takové ohrožení nezpůsobí, popřípadě nevěděl, že svým jednáním může ohrožení zájmu způsobit, ačkoliv o tom vědět měl a mohl. Zavinění z nedbalosti se posuzuje například při ublížení na zdraví při dopravní nehodě. [11; 43]

Trestné činy se dále dělí na přečiny a zločiny. Přečin je závažnější než přestupek, ale méně závažný než zločin. Jedná se především o nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, za které zákon stanovuje trest odnětí svobody maximálně do výše pěti let. Zločin je závažnější trestný čin, jde o všechny ostatní trestné činy, které nejsou dle zákona přečiny. Z této

kategorie se ještě vyčleňují zvláště závažné zločiny, což jsou úmyslné trestné činy, u nichž soud stanoví trest odnětí svobody vyšší než 10 let. [11]

Kategorizace trestných činů je postup, při kterém jsou jednotlivé skutky tříděny do jednotlivých skupin a to dle určitého rozlišovacího znaku, který je často rysem dominujícím. Atributem pro členění je například věk pachatele, který dělí protiprávně jednající osoby na dospělé a mladistvé. Dále objekt, který je v zákoně definován jako „chráněný zájem“ a jiné označení neužívá. Tento objekt může být obecný, druhový nebo individuální. Podle stádia, ve kterém se trestný čin nachází, jej dělíme na přípravu, pokud a dokonání čin. Jinými atributy pro členění jsou: dosažený účinek, formy jednání, okruh možných pachatelů, forma zavinění.

Dle zvláštní části Trestního zákoníku se trestné činy v České republice dělí do třinácti skupin. Všechny jsou uvedeny v jednotlivých hlavách souboru. První hlava je zaměřena na trestné činy proti životu a zdraví, tudíž popisuje ty nejzávažnější trestné činy, jichž se může občan České republiky dopustit. Druhá hlava obsahuje trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Hlava III definuje trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Tyto skutky patří mezi jedny z nejzávažnějších, protože zasahují do nejcitlivější sféry osobní integrity. Čtvrtá hlava vymezuje trestné činy proti rodině a dětem. Objektem trestných činů v této hlavě nejsou však pouze děti a protiprávní jednání k nim, ale i starší osoby. Do V hlavy se řadí trestné činy proti majetku. Jedná se o jednu z nejobsáhlejších hlav trestního zákoníku, která definuje více jak třicet trestných činů. Trestné činy hospodářské jsou popsány v hlavě VI. A tvoří jak velký problém společenský, tak trestněprávní. Pokud se pachatel pokusí ohrozit velké množství lidí, pak se dopustí trestného činu řadícího se do hlavy VII – trestné činy obecně nebezpečné. Další kapitola zahrnuje trestné činy proti životnímu prostředí. Jde tak již o osmou hlavu zvláštní části trestního zákoníku. Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci jsou upraveny v IX hlavě. Jedná se o činy ohrožující Českou republiku jakožto suverénní demokratický právní stát a jeho hodnoty. Pokud některý ze subjektů, pomocí kterého stát vykonává svoji funkci, bude jednat protiprávně, dopouští se trestných činů podle hlavy X – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Trestných činů proti branné povinnosti, které jsou definovány v hlavě XI, se dopouští osoby, které maří způsobilost ke službě nebo například neplní odvodní povinnosti stanovené dle zákona 585/2004 Sb., o branné povinnosti. Hlava XII vymezuje trestné činy vojenské, které mají specifické znaky. Jedním z nich je například subjekt, který se jich může dopustit – například voják nebo válečný

zajatec. Poslední hlava zvláštní části trestního zákoníku – hlava XIII – obsahuje popis trestných činů proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy. [11]

Posledním bodem této podkapitoly je přehled vybraných trestných činů, kterých se pachatelé na území České republiky za léta 2011 – 2015 dopustili. Vybrané trestné činy jsou z různých hlav trestního zákoníku. Při sestavování a zároveň hodnocení je třeba mít na paměti, že ne všechny trestné činy byly a jsou zjištěny, ne všechny byly oznámeny, tudíž se realita může ve značné míře lišit. Nejvíce ze sledovaných se viníci dopouštěli krádeží, kdy se procento tohoto trestného činu v průběhu let neustále drželo u 40 %. Dalšími častými prohřešky jsou loupež, maření úředního rozhodnutí či porušování domovní svobody. Co se týče vydírání a sexuálního nátlaku a znásilnění, tyto čísla jsou ve skutečnosti pravděpodobně mnohonásobně vyšší, protože oběti těchto trestných činů mají největší problém s udáním pachatele, neb je jedná o velmi intimní oblast a proto často trestný čin ani nenahlásí. Vybrané trestné činy, již je dopustili lidé na území České republiky, jsou zaznamenány v následující tabulce číslo 1. Žlutě jsou vyznačeny ty nejčastější.

Tabulka 1: Četnost vybraných trestných činů osob ve výkonu trestu odnětí svobody v ČR

	2011		2012		2013		2014		2015	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
zabití	5	0,02	9	0,04	5	0,03	6	0,03	6	0,03
zkrácení daně/poplatku	157	0,68	181	0,89	163	0,93	162	0,81	189	0,85
podplácení	15	0,06	17	0,08	16	0,09	16	0,08	14	0,06
výtržnictví	1216	5,24	1241	6,11	924	5,27	1061	5,33	1283	5,76
týrání zvířat	1	0,00	1	0,00	2	0,01	3	0,02	5	0,02
zanedbání povinné výživy	2063	8,88	1659	8,17	772	4,40	864	4,34	1286	5,77
vražda	1247	5,37	1110	5,47	1158	6,61	1154	5,80	872	3,91
loupež	2922	12,58	2899	14,28	2641	15,07	2587	13,01	2765	12,40
vydírání/sexuální nátlak	830	3,57	844	4,16	747	4,26	771	3,88	815	3,66
porušení domovní svobody	2669	11,49	1430	7,05	2328	13,28	2675	13,45	2964	13,30
znásilnění	504	2,17	495	2,44	470	2,68	476	2,39	503	2,26
krádež	8530	36,72	8674	42,73	6287	35,87	7644	38,43	8651	38,81
maření ÚR	3068	13,21	1738	8,56	2014	11,49	2473	12,43	2937	13,18
celkem	23227		20298		17527		19892		22290	

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

2.2 Systém trestů v České republice

Trest je jedním ze základních výchovných prostředků, jehož účelem není odplata pachateli, ale ochrana společnosti před jeho trestným jednáním. Cílem je zabránit jedinci v pokračování jeho konání a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život a nebyl sobě ani okolí nebezpečný. Tresty působí také preventivně a výchovně na ostatní členy společnosti.[58]

Jedna z teorií trestu uvádí jeho čtyři různé funkce. Funkce odplatná je jednou z nejstarších funkcí stojící na myšlence, že viník by měl být za svůj čin potrestán, protože morální svět společnosti byl vyveden z rovnováhy spácháním jeho skutku. Trest by měl tedy pro pachatele být určitou újmou, která bude odpovídat závažnosti jím spáchaného činu. Tato odplata tedy představuje sociální mstu, za níž se však nemstí oběti, ale stát. Funkce odstrašení vidí trest jako hrozbu, která by měla případného pachatele odrazovat od jeho kriminálního chování a měla by působit i na pachatele potencionální. Újma způsobená trestem by měla viníka vést k tomu, že si své další kriminální jednání rozmyslí. Rehabilitační funkce trestu je zaměřena na pachatele a jeho nápravu, aby své chování v budoucnu neopakoval. Funkce je založena na poznávání charakteru a vlastností pachatele, přičemž po něm by mělo docházet ke speciálnímu zacházení a aktivitám, které by vedlo k porozumění, proč jedinec trestný čin spáchal. Z tohoto procesu by se následně odvíjela motivace a taková výchova, která by vedla ke společensky žádoucímu chování. Teorie o eliminační funkci postihu je druhou nejstarší a již v dávných dobách byla tou nejpřísnější, kdy se jednalo o vyhnání z lidského kmene nebo společnosti. Spatřuje účel trestu v dočasné nebo trvalé izolaci viníka od celé společnosti. Tímto odloučené má být dosaženo jak újmy pro pachatele, tak i ochrana společnosti před jeho nebezpečným jednáním. Poslední funkce trestu je restituční, která klade důraz na odstranění následků a náhradu škody, které čin přinesl. Ze strany pachatele by tak mělo dojít ke kompenzaci následků, jejich zmírnění či náhradě.[47]

Systém trestů v České republice je upraven tak, aby zajišťoval nápravu pachatele, který se dopustil jednoho či více trestných činů. Zahrnuje co nejvyšší počet druhů trestů řazených dle závažnosti a vztahy mezi nimi. Výčet sankcí je široký, aby bylo možné tresty co nejvíce individualizovat a určit konkrétnímu pachateli odpovídající trest za jeho protiprávní počínání. Tresty jsou odstupňovány dle intenzity, doby trvání, režimu jejich výkonu.

Tresty lze pachatelům ukládat pouze na základě zákona a za dodržení několika zásad. Zásada humanismu znamená, že žádný z trestů nesmí ponižovat lidskou důstojnost, jedinec nesmí být nijak mučen ani podroben nelidskému zacházení. Orgány se taktéž řídí zásadou subsidiarity, tudíž že pokud postačí pro sankcionování nižší trest, pak má být užit ten a nemá se uchýlovat k jinému, pro pachatele citelnějšímu, trestu. [40]

Samotné ukládání trestu je však ještě hlubší proces než by se mohlo zdát. Přiměřenost trestu se může určovat dle několika hledisek, ke kterým napomáhá zodpovězení otázek:

- Jaká je závažnost spáchaného trestního činu?
- Jak moc je pachatel nebezpečný?

- Jak vysokou máme šanci pachatele převychovat?
- Jaká je výše škody, jež způsobil?
- Jaký je vztah mezi přiměřeností trestu a jeho zákonností?
- Má trest kromě sankce ještě další funkci, např. převýchovu pachatele? [12]

Za spáchání trestného činu uvedeného v kapitole 2.1. této práce může soud uložit pachateli následující tresty:

- Odnětí svobody
- Domácí vězení
- Obecně prospěšné práce
- Propadnutí majetku
- Peněžitý trest
- Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- Zákaz činnosti
- Zákaz pobytu
- Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce
- Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání
- Ztráta vojenské hodnosti
- Vyhoštění

Zvláštním typem trestu, který může být pachateli uložen, je výjimečný trest. [11]

Jednotlivé počty udělených trestů za roky 2011 – 2014 lze vidět v tabulce číslo 2.

Tabulka 2: Počet udělených trestů za roky 2011 - 2014

	2011		2012		2013		2014	
	PO	%	PO	%	PO	%	PO	%
OS nepodmíněné	11 733	17,3	11 602	16,8	8 579	11,3	9 568	13,5
OS podmíněné odložené	45 783	67,6	45 675	66,2	57 465	75,8	50 203	71,0
Domácí vězení	228	0,3	398	0,6	177	0,2	159	0,2
Obecně prospěšné práce	6 514	9,6	8 094	11,7	6 745	8,9	7 962	11,3
Zákaz činnosti	435	0,6	349	0,5	312	0,4	252	0,4
Peněžitý trest	3 078	4,5	2 847	4,1	2 491	3,3	2 569	3,6
Celkem udělených trestů	67 771	100,0	68 965	100,0	75 769	100,0	70 713	100,0

Zdroj: vlastní zpracování dle [20, 21, 22, 23]

Dle tabulky výše je jasné, že vůbec nejvíce se ukládají tresty odnětí svobody podmíněně odložené, které každoročně tvoří přibližně 65 – 70 % ze sledovaných trestů.

Ve věznicích se odpykávají pouze tresty odnětí svobody a výjimečný trest.

2.2.1 Odnětí svobody

Trest odnětí svobody je soudem ukládán pachateli za spáchaný trestný čin a to ve třech úrovních – nepodmíněný trest odnětí svobody, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Speciálním druhem trestu je také výjimečný trest. [11]

Cílem tohoto trestu je výchovné působení na pachatele a následné dosažení změny v jeho chování. Na jedince se působí předpisy a autoritou, obviněný se musí podřídit pravidlům a autoritě, která ve věznici působí. Náprava chování je prováděna pomocí speciálních metod, jako jsou pracovní, vzdělávací a zájmové aktivity a programy. Vězeň sdílí prostor s lidmi, jejichž společnost si nevybral, ale byla mu přidělena, což pro některé může být velmi traumatizující. Po odpykání trestu by měl být pachatel schopen se vrátit do společnosti a normálního života. [59]

2.2.2 Výjimečný trest

Výjimečný trest soud ukládá pachatelům těch nejtěžších trestných činů. Za výjimečný trest se označuje trest odnětí svobody po dobu určitou - dvacet až třicet let, anebo trest odnětí svobody na doživotí. K trestu odnětí svobody na dvacet až třicet let se odsuzují pachatelé, kteří se dopustili zvláště závažného zločinu anebo je možnost jejich nápravy ztížena různými okolnostmi. Trest odnětí svobody na doživotí lze uložit pouze za trestné činy výslovně uvedené v zákoně, které jsou navíc mimořádně závažné a zavrženíhodné, anebo pokud je velká pravděpodobnost, že by pachatelovo chování nešlo napravit trestem nižším. Tento trest se ukládá za závažný zločin obecného ohrožení, vlastizrady, teror, teroristický útok, genocidu, útoku proti lidskosti aj.[40; 45]

3 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Vězeňská služba byla v České republice zřízena na základě zákona 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. Tento zákon sestavila Česká národní rada 17. listopadu 1992 a sám zákon je účinný od 1. 1. 1993. Od té doby prošel již několika změnami. [69]

Vězeňská služba se dělí na další složky, a to vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Každá z těchto složek má svoje povinnosti a úkoly vyplývající ze zákonů, dalších obecně závažných předpisů, rozhodnutí a příkazů nadřízených, které musí její příslušníci plnit. První dvě jmenované složky (vězeňská a justiční stráž) jsou ozbrojené, zajišťují pořádek a dohlíží na kázeň v uvedených místech a nad uvedenými osobami. [69]

Vězeňská stráž působí ve vazebních věznicích pro výkon trestu. Spravuje a střeží vazební věznice, odpovídá za dodržování podmínek výkonu vazby obviněnými a výkonu trestu odnětí svobody. Dále převádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody, pokud je to potřeba a to například na léčení nebo výchovu. Pokud je to nutné, příslušníci vězeňské stráže jsou povoláni k plnění úkolů stráže justiční, kdy při této činnosti zajišťují pořádek a kázeň. K takovýmto případům však dochází pouze v mimořádných případech, zejména pokud justiční stráž nemůže svými dostupnými prostředky zajistit úkol jí přidělený. Tato výpomoc musí být odsouhlasena generálním ředitelem. Stejně tak mohou tito příslušníci na povel vykonávat úkoly správní služby. [69]

Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomocí soudů a státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti – tedy místem určeným pro výkon jejich činnosti jsou práce tyto budovy. Chrání jak úřední osoby, tak i další jedince, například svědky, zabraňuje vstupu nepovolaných osob na určená místa, doručuje písemnosti soudu nebo státního zastupitelství a činí i další úkoly, které jsou nezbytné k zajištění pořádku, bezpečnosti a netušeného průběhu soudního řízení. Stejně jako vězeňská stráž může být povolána na plnění úkolů justiční stráže, tak tomu může být i naopak a justiční stráž může vykonávat činnost vězeňské stráže. I tento přesun pracovníků musí být odsouhlasen generálním ředitelem. [69]

Správní služba má za úkol rozhodovat podle zvláštních předpisů rozhodovat ve správním řízení. Zároveň zabezpečuje organizační, ekonomickou a výchovnou činnost, kdy součástí je i služba zdravotnická. Pracovníci působící v této složce jsou jak občanští zaměstnanci, tak

i příslušníci sboru. Opět mohou být rozhodnutím generálního ředitele dočasně převeleni na místa a úkoly, které normálně zajišťuje vězeňská nebo justiční stráž. [69]

3.1 Systém řízení Vězeňské služby

Obrázek 1: Organizační struktura Vězeňské služby

Zdroj: upraveno podle [54]

Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro vězeňství, jemuž je podřízena Vězeňská služba České republiky a které zajišťuje telekomunikační síť této služby. Jakožto nejvyšší orgán v hierarchii vytváří Vězeňské službě podmínky k provádění její činnosti. Protože vězeňská služba je organizační složkou státu, která potřebuje ke svému výkonu majetek a finance státu, jsou jí svěřeny prostředky státního rozpočtu, s nimiž hospodáří. Ministerstvo zároveň kontroluje dodržování všech povinností, které jí jsou uloženy zvláštními předpisy při tomto hospodaření. Dále kontroluje a analyzuje, zda je dodrženo vykonávání povinností na úsecích obranného a civilního nouzového plánování, ochrany utajovaných skutečností, požární ochrany nebo ochrany bezpečnosti a zdraví při práci. Ministerstvo koordinuje celkový výkon a práci justiční strážce vykonávající svoji činnost u soudů, státních zastupitelství a na tomto ministerstvu. Mezi jednu z posledních činností ministerstva vůči vězeňské službě patří analýza a návrh koncepce rozvoje informacích technologií, systémů a počítačových sítí. [15; 69]

Nejvyšším představitelem je ministr spravedlnosti – od roku 2015 je jím JUDr. Robert Pelikán, Ph. D., který řídí Vězeňskou službu prostřednictvím generálního ředitele – brigádní generál Mgr. Petr Dohnal. Generální ředitel je jmenován a odvoláván ministrem, přičemž jemu odpovídá za činnost Vězeňské služby. Generální ředitel činí veškeré právní úkony za Vězeňskou službu a má pod sebou další ředitele jednotlivých vazebních věznic, věznic a dalších organizačních jednotek spadajících do Vězeňské služby. [15; 69]

Generální ředitel stojí v čele **Generálního ředitelství** Vězeňské služby. To řídí, organizuje a kondoluje veškerou činnost ostatních podřízených složek a článků organizace. [15; 69]

Jak je uvedeno výše, generální ředitel je nadřízený pro ředitele vazebních věznic, věznic a dalších složek. Tito ředitelé řídí chod jednotlivých věznic, které mají na starosti. Odpovídají za její činnost a dodržování předpisů jim stanovených. V případě jejich nepřítomnosti má každý ředitel věznice svého prvního zástupce, který přebírá jejich činnost, takže řídí vězeňskou stráž, justiční stráž nebo kaplana. Oddělené ekonomiky, logistiky, informatiky a zdravotní středisko řídí zástupce ředitele. Do týmu podílejícího se na chodu věznice patří ještě právník, který má za úkol zabezpečovat legislativně-právní stránku fungování věznice. Svoji věznicí zastupuje před státními orgány či soudy, poskytuje rady a důležité informace vedoucím jednotlivých oddělení při stanovování a realizaci vnitřních norem věznice. Již dříve zmíněný kaplan má také své místo a to především co se týče duchovní oblasti, kdy pečuje o skupinu věřících, vede a pořádá skupinové, nebo i individuální, duchovenské aktivity či rozhovory. Svoji činností se podílí na kulturních a společenských činnostech. Poslední, neméně důležitou osobou, je tiskový mluvčí, který poskytuje informace z věznice pro sdělovací prostředky, média. Mluvčí vystupuje jménem věznice a podává tiskové zprávy jak v písemné, tak i ústní formě. Mezi jeho kompetence patří i zpracovávání informací, které jsou uveřejněny na webových stránkách vězeňské služby. Fungování a celkový chod zajišťuje ještě několik oddělení každé věznice. Jedná se o oddělení správní, které obstarává administrativu, evidenci nebo zpracovává statistiky. Dále oddělení prevence a stížností, oddělení personální, úsek výkonu vazby a trestu, sektor vězeňské a justiční stráže, oddělení ekonomiky, logistiky a informatiky a nakonec také zdravotnické středisko. Zdravotnické středisko zajišťuje primární zdravotnickou péči v rozsahu praktického lékaře jak pro příslušníky a zaměstnance, tak i pro osoby ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Tyto uvedené osoby mají všechny věznice. [48]

Akademie Vězeňské služby v čele s ředitelem je jednou z organizačních jednotek Vězeňské služby, která má sídlo ve Stráži pod Ralskem. Je zřízena ministrem spravedlnosti a její ředitel je jmenován generálním ředitelem Vězeňské služby. Zaměřuje se na vzdělávání příslušníků a zaměstnanců tak, aby získali základní a nezbytnou kvalifikaci pro výkon svojí profese. Podílí se na vědecké a výzkumné činnosti v oblasti penologie, tedy vědy o výkonu trestu a penitenciaristiky, vědy o výkonu a účinnosti trestu odnětí svobody.[1; 61]

Střední odborné učiliště Vězeňské služby jsou ve věznicích zřízena na základě nařízení ministra spravedlnosti. Jedná se o výchovně-vzdělávací zařízení, které poskytují osobám

ve výkonu vazby nebo v trestu odnětí svobody základní nebo rozšířené vzdělávání pro výkon jejich povolání, a to prostřednictvím pořádání kurzů. Tyto pořádané kurzy se mění spolu se složením osob ve věznicích, protože mají jiné požadavky na vzdělání. Mezi kurzy, které mohou vězni navštěvovat a které mohou studovat, se řadí například elektrotechnické a strojně montážní práce, šití prádla, práce ve stravování, strojírenské práce, dřevařskou výrobu nebo program pro studium na obráběči kovů. Ředitelství středních odborných učilišť se nachází v Praze, ostatní podřízená vzdělávací střediska jsou rozmístěna v různých věznicích po celé České republice. SOU jsou zřízena v Opavě, Pardubicích, Plzni, Rýnovicích, Světlé nad Sázavou, Valdicích a Všehrdech. [57; 62]

Ministerstvo spravedlnosti také zřizuje pro své zaměstnance **zotavovny**, v jejichž čele stojí ředitel. Ředitele zotavoven jmenuje i odvolává ministr, a to na návrh generálního ředitele. Prostory zotavoven jsou rekreačními středisky pro zaměstnance Vězeňské služby a Ministerstva spravedlnosti, které nabízejí relaxační a ozdravné pobyty, slouží k pořádání školení, porad, konferencí a jiných předváděcích a kulturních akcí. [33; 35; 63]

3.2 Zaměstnanci Vězeňské služby

Vězeňská služba zaměstnává jak příslušníky, tak i pracovníky z řad občanů. Jejich povolání vyžaduje speciální oděni, a to uniformu s identifikačním číslem. Vnější vzhled stejnokrojů je dán jejich střihem a barvou, která je většinou modrá či černá, a označením hodnosti příslušníka.

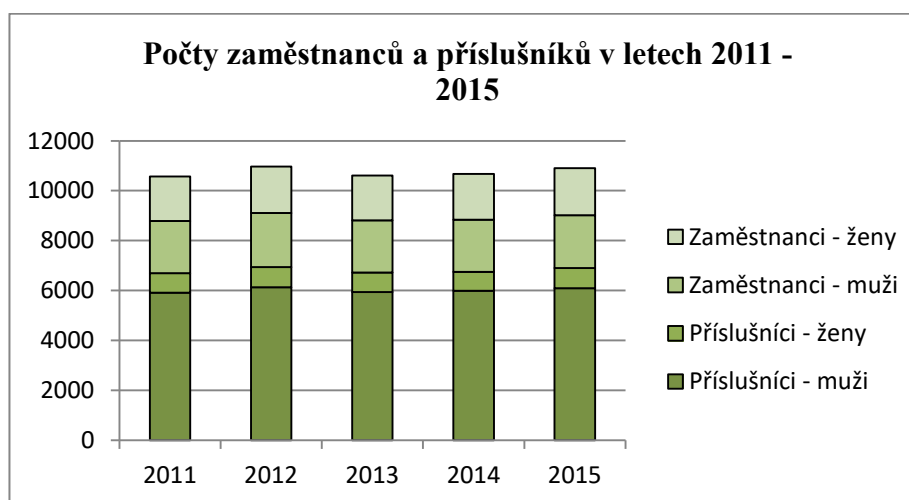
Tabulka 3: Vývoj počtu zaměstnanců

	2011	2012	2013	2014	2015
příslušníci					
muži	5914	6130	5945	5986	6099
ženy	781	806	771	766	797
zaměstnanci					
muži	2089	2173	2091	2081	2125
ženy	1789	1855	1801	1840	1887
celkem	10573	10964	10608	10673	10908

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Obecně lze říci, že fyzické počty zaměstnanců zůstávají v průběhu let 2011 – 2015 stejné, není roku, kdy by pracovníků výrazně přibýlo či ubylo. Co se týče struktury, převažují spíše muži, kteří každoročně z celkového počtu zaměstnanců tvoří přibližně 75 – 76%, ženy naopak 24 – 25%. V kategorii procentního zastoupení příslušníků a zaměstnanců je menší rozdíl,

avšak stále patrný. Příslušníci tvoří 63% z celkového množství personálu, zaměstnanci pouze 37%, přičemž se toto procentuelní uspořádání za celých pět let nemění.[54]

Obrázek 2: Vývoj počtu zaměstnanců a příslušníků 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [54]

3.3 Typy věznic

V České republice se nachází celkem třicet pět věznic, z toho deset je věznic vazebních a další dvě jsou detenčním ústavem.

Obrázek 3: Umístění věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů na území ČR

Zdroj: [55]

Vazební věznice je institut, který je jedním z opatření sloužícím k omezení obviněného na svobodě, aby svými činy nemohl mařit trestní řízení. Její použití by mělo být až tím posledním prostředkem, který se užije pro zajištění osoby obviněného, u něhož je podezření,

že by mohl uprchnout nebo se skrývat, bude působit na dosud nevyslechnuté svědky a tím ovlivní objasňované skutečnosti anebo že bude opakovat svoji trestnou činnost, pro niž je stíhán. Dle těchto obav, které musí být objektivní a musí vyplývat z jednání obviněného a konkrétních skutečností, z jakého důvodu by mohlo být trestní řízení narušeno, se rozlišují typy vazeb:

- koluzní
- útěková
- předstižná.[16; 67]

Koluzní vazba, přesněji řečeno koluzní důvod vazby, je uvalen na obviněného v případě, že má orgán důvodné podezření, že by pachatel mohl svojí činností působit na svědky nebo spoluobviněné s motivem mařit objasňování skutečností, které jsou důležité pro trestní stíhání a vyšetřování. Toto jednání se může týkat i osob, které ještě jako svědci nebyli vyslechnuti anebo ani ztotožněni, tudíž o nich orgán ještě neví. Skutky vedoucí k maření a ovlivňování osob jsou například navádění, ze kterého plynou nepravdivé svědecké výpovědi, lživé výpovědi obviněných. Spadají sem trestné činy jako vyhrožování, násilí, podplácení a jiné, které jsou definované ve zvláštní části trestního zákoníku. Obviněný nemusí působit jenom na svědky a spolupachatele, ale i na znalce, svými činy může manipulovat (padělat, pozměnit, ničit) s různými listinami a věcnými důkazy, které by v řízení byly považovány za velmi důležité nebo podpůrné. [2; 6]

Útěková vazba je většinou uvalena na obviněného, který nemá trvalý pobyt na území České republiky, nelze hned zjistit jeho totožnost anebo mu hrozí velmi vysoký trest za spáchaný čin. Orgán se k této vazbě uchýlí, pakliže je důvodné podezření a obava, že pachatel uprchne z České republiky do ciziny anebo že se bude skrývat v tuzemsku. Toto jednání je motivováno obavami z trestního řízení a vidina šance si vyhnout trestu. [9; 16]

Předstižná vazba má zejména funkci preventivní. Předstižnou vazbu soud uvalí na obviněného, u kterého je objektivní obava, že se na svobodě dopustí dalšího trestného činu, bude jej opakovat anebo dokoná ten, který začal. Existence důvodu je závislá na osobním postoji obviněného, na jeho zdravotním stavu nebo návycích, rodinném stavu a prostředí, ve kterém se obviněný pohybuje a žije. K uložení této vazby musí být soud schopen prokázat, že jeho obavy jsou důvodné, protože jinak by bylo rozhodnutí o uvalení předstižné vazby v rozporu s ústavním pořádkem České republiky. [8; 16]

Do vazby lze vzít pouze osoby, jimž bylo sděleno obvinění, přičemž o tom to obvinění rozhoduje soud na návrh státního zástupce. Některé podmínky vazby však mohou být v rozporu s právně uznávaným principem presumpce nevinny, který říká, že na obviněného se až do rozsudku pohlíží jako na nevinného, ale z uvalení vazby může vyplývat náznak obvinění. Ze všech těchto vazeb je tou nejtěžší vazba koluzní. [16]

Zabezpečovací detence spravovaná Vězeňskou službou je specializovaný ústav na území České republiky, který je zřízen ve dvou městech – Brno a Opava. Do výkonu tohoto zařízení se umisťují osoby na základě nařízení soudem. Úkolem zabezpečovací detence je působit na chování osob zde umístěných. Jedná se o jedince, u nichž je prognóza resocializace spíše nepříznivá, než příznivá. Osoby umisťované do tohoto ústavu se dělí na dvě skupiny – osoby s poruchami osobnosti a psychotiky. Léčení je ukládáno s neurčitou délkou trvání, protože výkon ústavu je vymezen zajištěním ochrany společnosti, pro něž je takový člověk nebezpečný.

Na výchově a zacházení s osobami v léčení se podílí tým odborníků skládající se z psychiatra, psychologa, praktického lékaře, speciálního pedagoga, vychovatele-terapeuta, sociální pracovnice, vychovatele, zdravotnického personálu a právníka.[14; 37; 60]

Věznice je nápravné zařízení, které je zodpovědné za působení na osoby, které byly odsouzeny k výkonu trestu ve vězení. Pro nápravu pachatelů využívá různých programů a aktivit, čímž chce dosáhnout jejich převýchovy a zároveň je připravit na návrat do skutečného světa. Tyto osoby také zaměstnává, čímž provozuje svoji hospodářskou činnost, poskytuje jim zdravotní služby, popřípadě je vzdělává.

Pokud se pachatel dopustí trestného činu a je odsouzen k trestu odnětí svobody či dokonce k výjimečnému trestu, pak soud rozhoduje o jeho zařazení do věznice. Dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 56 lze uložit výkon trestu odnětí svobody vykonat ve věznici:

- s dohledem
- s dozorem
- s ostrahou
- se zvýšenou ostrahou.

Věznice s dohledem je prvním typem a zároveň nejmírnějším. Osoby umístěné v takového věznici mají neomezený pohyb, proto pracují většinou mimo věznici na svých venkovních pracovištích, kde je však nad nimi vykonáván dohled a to minimálně jednou týdně. V době mimo pracovní čas může být osobám povoleno účastnit se různých kulturních a sportovních

akcí mimo věznici, jedinou podmínkou je jejich doprovod v podobě zaměstnance Vězeňské služby – vychovatele nebo odborného pracovníka zastávající tuto funkci. Pokud se odsouzený chová dobře a plní všechny povinnosti, které mu jsou uloženy, pak může dostat od ředitele kázeňskou odměnu a to v podobě možnosti opuštění věznice až na dobu dvacet čtyři hodin. Opuštění věznice na tak dlouhou dobu lze vykonat jedenkrát za čtrnáct dní. Osoby odsouzené k trestu odnětí svobody ve věznici s dohledem jsou většinou jedinci, kteří byli obviněni za trestný čin způsobený z nedbalosti, nebo pokud doposud nebyli ve výkonu trestu za trestný čin, kterého by se dopustili úmyslně. [44; 59]

Věznice s dozorem je o něco přísnější, než věznice s dohledem, nicméně spousta zásah mají společných. Odsouzení se ve věznici pohybují pod dozorem příslušníka Vězeňské služby, avšak mají možnost pracovat mimo věznici. Jejich činnost je monitorována mnohem častěji, a to minimálně jedenkrát za hodinu. Stejně jako u odsouzených ve věznicích s dohledem, i osoby odsouzené k odnětí trestu svobody ve věznici s dozorem mají možnost se účastnit společenských a kulturních akcí mimo věznici za dohledu zaměstnance Vězeňské služby. Návštěvy odsouzených jsou povoleny dvakrát do měsíce v areálu věznice. Pokud se osoby chovají slušně a plní veškeré svoje povinnosti, pak mohou být přesunuti do mírnějšího typu věznice – věznice s dohledem. Zároveň mohou zažádat o povolení, aby mohli opustit věznici v souvislosti s návštěvou, což je možné jedenkrát za měsíc. Do věznice s dozorem se umisťují jedinci odsouzení za trestný čin z nedbalosti, kteří již jednou vykonávali trest odnětí svobody za úmyslný trestný čin, dále také ti, kteří ještě odsouzeni nebyli, avšak se dopustili úmyslného trestného činu se sazbou do dvou let. [44; 59]

Věznice s ostrahou je třetím typem věznic nacházejících se na území České republiky. Odsouzení umístění v této věznici se po areálu pohybují organizovaně za dohledu příslušníka Vězeňské služby. Tyto osoby nemají povoleno pracovat na venkovních pracovištích, ale práce jim je umožněna uvnitř prostoru věznice. Návštěvy osob se odehrávají ve speciální místnosti uvnitř věznice – návštěvní místnost – za dohledu zaměstnance. Přestože se jedná o druhé nejpřísnější vězení, i zde může být odsouzenému udělena kázeňská odměna na základě jeho dobrého chování. Ta spočívá v propustce z věznice na návštěvu, a to až na dvacet čtyři hodin. Tato prémie může být ředitelem udělena osobě pouze jedenkrát za dva měsíce. Osoby odsouzené k trestu odnětí svobody ve věznici s ostrahou se pravděpodobně dopustily úmyslného trestného činu, pokud již dříve byly odsouzeny k trestu odnětí svobody delšímu než tři roky. Soud dále do této věznice pošle pachatele, který již v minulosti byl ve výkonu trestu odnětí svobody a neshledá žádný důvod, proč by měl být umístěn ve věznici se zvýšenou ostrahou. [44; 59]

Věznice s ostrahou je nepřísněji střeženou věznicí, ve které se odsouzení pohybují vždy za přítomnosti příslušníka Vězeňské služby. Svoji práci vykonávají buď v areálu věznice pod dohledem zaměstnance, anebo přímo na svých celách, kde jsou umístěni. Odsouzeným není povolen žádný volný pohyb a návštěvy probíhají za nepřetržitého dozoru. Do věznic s ostrahou jsou zařazeni osoby odsouzeny na doživotí, dále jednici, kterým byl udělen trest odnětí svobody na déle jak osm let. Svůj trest si zde odpykávají také pachatelé, kteří v posledních pěti letech uprchli z výkonu trestu nebo z vazby, která jim byla uložena. Dostat se sem mohou i osoby, které jevíli značně problémové chování ve věznicí s ostrahou. [44; 59]

Mladiství, kteří překročili patrných rok, ale zároveň ještě nedosáhli osmnáctého roku věku, nemohou být umístěni do stejné věznice jako dospělý člověk. Ve speciálních věznicích pro mladistvé platí zvláštní režim, který je upraven zákonem 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tento zákon definuje přístup a rozlišení osob mladších osmnácti let, které dělí do dvou skupin – mladiství a děti pod patnáct let. Pokud se taková osoba či dítě dopustí trestného činu a je mu udělen trest odnětí svobody, je to v případě, že soud uznal, že by pravděpodobně trest v jiné podobě nedosáhl daného účelu, kterým je náprava mladistvého. Pro mladistvé jsou tresty kráceny na polovinu a podmínkou je, že horní hranice trestu nesmí přesáhnout pět let. V případě, že mladiství spáchal trestný čin, který by byl souzen v případě jeho plnoletosti jako hodný výjimečnému trestu, pak mu může být udělen trest odnětí svobody maximálně na deset let. [7; 42; 44]

Vláda České republiky v roce 2016 projednala novelu trestního práva, konkrétně typů věznic. v návrhu je upravení stupňů věznic, přičemž by místo čtyřech měly být pouze dva. Zrušena by měla být věznice s dohledem a věznice s dozorem, takže by v zákonu byly upraveny pouze dvě zbývající – věznice s ostrahou a věznice se zvýšenou ostrahou. Do věznic s ostrahou by byli umístěni pachatelé dopouštějící se méně závažného trestného činu, kteří se dle čtyřstupňového systému řadí do věznic s dozorem a věznic s dohledem. Druhý typ věznic – se zvýšenou ostrahou – by sloužila pro zajištění osob z věznic se zvýšenou ostrahou a vězně odsouzené doživotně. Dále by byly věznice rozděleny na jednotlivá oddělení podle typu zabezpečení.[5]

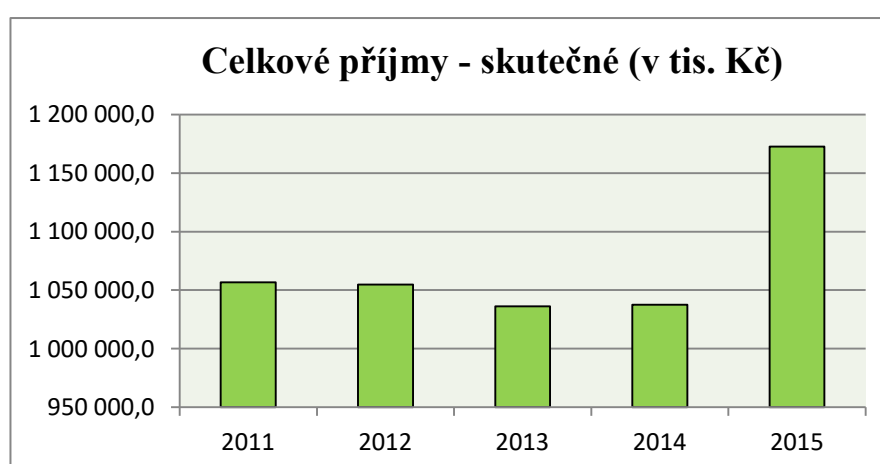
3.4 Hospodaření Vězeňské služby

Vězeňství zastává institucionalizovanou činnost státu. Činnost vězeňství je zaměřena na zadržování pachatelů a jejich dočasnou či trvalou izolaci od společnosti, aby se již dále nemohli dopouštět trestné činnosti. Ve vězeňství jsou kladeny podmínky na zajištění a financování potřeb ubytování, hygieny, ošacení, stravování, zdravotní péče, cvičení, náboženský život a podobně. [36]

Vězeňská služba jakožto státní jednotka financuje svoji činnost ze svého rozpočtu a z příspěvků ze státního fondu. Mimo jiné také může vytvářet své vlastní fondy, a to rezervní fond a fond kulturních a sociálních potřeb.

Příjmy vězeňské služby tvoří z největší části příjmy ze státního rozpočtu. Dále do příjmů plynou finance od odsouzených osob, kdy se jedná o splácení pohledávek za výkon trestu odnětí svobody vůči Vězeňské službě (odsouzený je povinen hradit náklady na výkon svého trestu, jako např. náklady na zdravotní služby). Povinnost hradit výkon trestu je upravena v zákoně č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

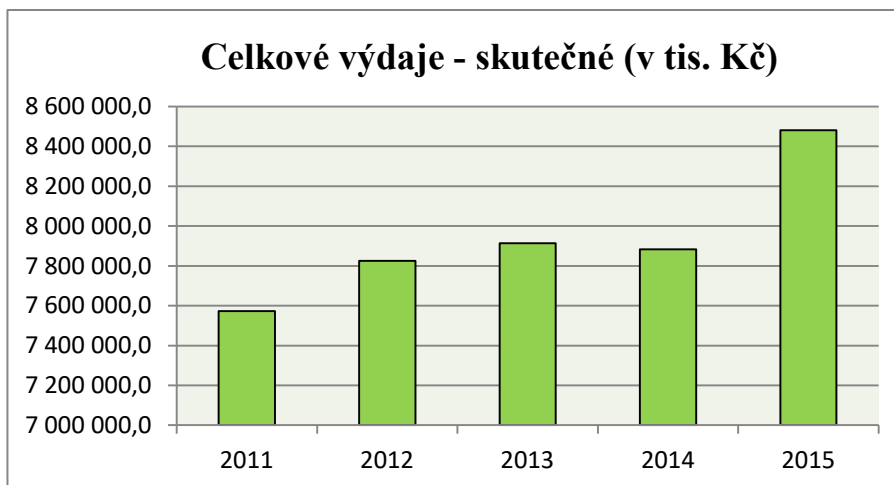
Hospodářský výsledek věznic je za všechny roky ztrátový, což znamená, že výdaje vždy převyšují příjmy ve značné míře. Celkové skutečné příjmy Vězeňské služby se za roky 2011 – 2014 příliš neměnily, přestože došlo k menšímu poklesu, nejednalo se o nijak závratnou částku. K velkému nárůstu na příjmové straně došlo v roce 2015, kdy se zvýšily jak příjmy daňové, tak i nedaňové rostoucí prováděním pracovní činností vězni. Přesné kolísání příjmů je vyobrazeno v obrázku číslo 4.

Obrázek 4: Výše celkových skutečných příjmů v letech 2011 – 2015 (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

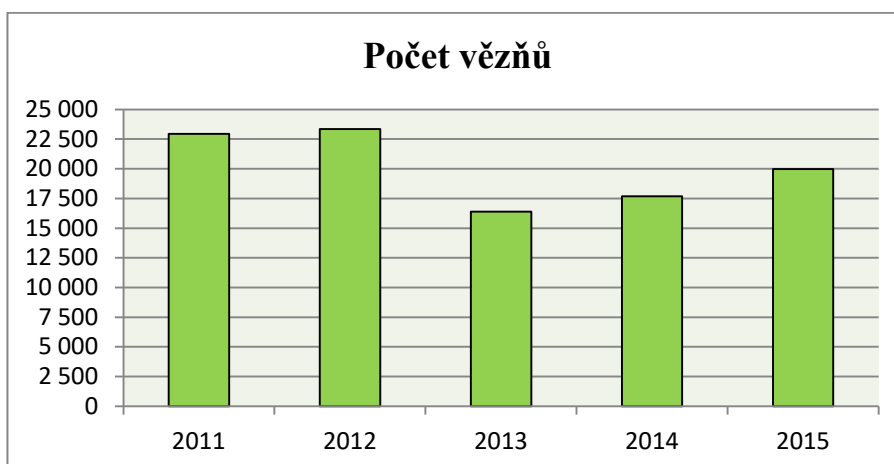
Výdaje věznic jsou mnohonásobně vyšší než jejich příjmy. Z toho důvodu jsou závislé na čerpání financí ze státního rozpočtu. Věznice musí hradit několik typů výdajů, kam spadají výdaje mandatorní povahy (platy zaměstnanců a ostatní platby za provedenou práci), dále výdaje na programové financování, kdy se finanční prostředky nejvíce vynakládají na modernizaci prostorů věznic, a ostatní výdaje, které zahrnují například nákup potravin, léků, oděvu, prádla, dále úroky na ostatní finanční výdaje, nákup vody, paliv a energií, služeb. Stejně jako příjmy, i výdaje postupem času rostou a za roky 2011 – 2015 dosáhly svého maxima v roce 2015.

Obrázek 5: Celkové skutečné výdaje za roky 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Zvýšené příjmy i výdaje souvisí i s počtem vězňů, kteří si ve věznicích odpykávají svůj trest odnětí svobody. Jejich počet vyjadřuje obrázek číslo 6.

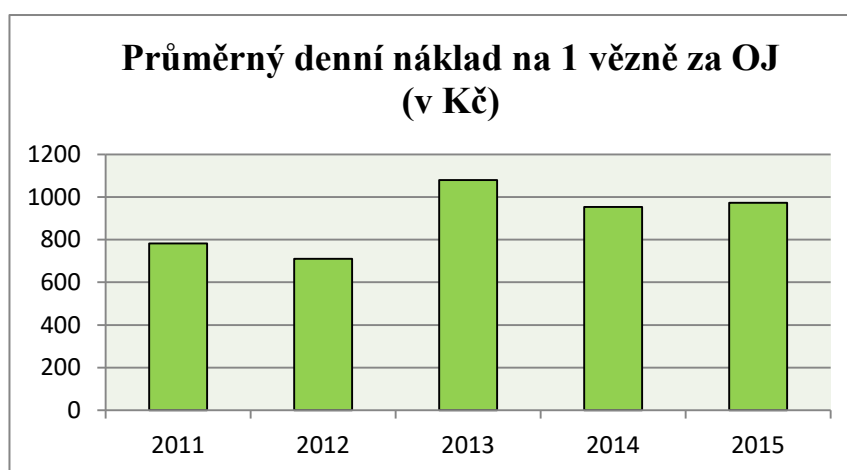
Obrázek 6: Počty vězněných osob 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

V letech 2011 – 2012 se průměrný denní počet vězněných osob pohyboval kolem 23 000 osob. Jejich počet se rapidně snížil v roce 2013, a to na přibližně 16 400. Důvodem byla amnestie provedená tehdejším prezidentem České republiky Václavem Klausem. Od té doby počet vězněných osob pomalu opět narůstá, přičemž k 15. 3. 2017 se jejich počet opět přibližuje roku 2011. Nyní si svůj výkon vazby, trestu nebo detence odpykává celkem 22 740 osob, což převyšuje celkovou ubytovací kapacitu (20 842) o deset procent. [56]

Jak již bylo naznačeno, náklady na každou vězněnou osobu nejsou malé. Přesná výše je vynesena na následujícím obrázku č. 7.

Obrázek 7: Průměrný denní náklad na jednoho vězně za organizační jednotku (v Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Průměrný denní náklad na jednoho vězně se neustále měnil. Nejvyšší rozdíl byl zaznamenán mezi roky 2012 a 2013, kdy se hodnota zvýšila až o čtyři sta korun na osobu. V této hodnotě je započítáno několik položek, které se na této změně mohou podílet. Jedná se o náklady na platy, pojistné, ostatní věcné výdaje a také vládní výdajů do Fondu kulturních a sociálních potřeb. Rozdíl mezi těmito roky je tvořen amnestií, kdy bylo propuštěno velké množství vězněných osob. Jestliže se množství vězněných osob sníží, automaticky vzroste průměrný náklad na jednoho vězně.

Náklady na platy zaměstnanců tvoří jedu z největších položek výdajů. Jedná se o výdaje mandatorní, které musí být zaplacený a není možnost se z takové povinnosti vyvázat. Jejich výše tří miliard korun, což v přepočtu vychází na dvě stě padesát milionů korun za měsíc.

Tabulka 4: Roční náklady na platy (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Roční náklady na platy	-	3 380 409,6	3 382 318,8	3 490 856,6	3 769 711,6

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Průměrná mzda každého pracovníka neustále roste. Z původního platu 26 038 v roce 2012 si během dalších tří let zaměstnanci polepšili o přibližně tři tisíce korun.

Tabulka 5: Průměrný měsíční plat zaměstnance VS (v Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Průměrný plat	-	26 038	26 320	27 414	29 101

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Jak je již výše zmíněno, každý odsouzený může ve věznici vykonávat práci. Odměna za tuto práci nesahá příliš vysoko, nicméně není ani zanedbatelná. Vězeňská služba se postupem času neustále snaží motivovat a zaměstnávat vězněné osoby, přičemž jejich odměna nedosahuje v průběhu let většího výkyvu.

Tabulka 6: Průměrná měsíční odměna odsouzeného za vykonanou práci (v Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Měsíční odměna	3 639	3 560	3 777	3 725	3 758

Zdroj: Vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

S motivací k výkonu práce souvisí tabulka číslo 7, která vyobrazuje počty zařazených odsouzených do zaměstnání. Zároveň v druhém řádku jsou zaznamenány výsledky hospodaření z této práce.

Tabulka 7: Výrobní činnost a zaměstnávání vězněných osob

	2011	2012	2013	2014	2015
Denní průměrný počet ZO	1 606	1 528	1 394	1 562	1 718
Výsledky hospodaření (v tis. Kč)	14 296,9	15 176,8	14 481,7	14 421,4	18 327,9

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Pozn. ZO = zařazených odsouzených

Spolu s počtem zaměstnaných osob logicky roste i výsledek hospodaření z této činnosti, který na konci roku 2015 byl ve výši osmnáct milionů korun, co je oproti ostatním rokům cca dvaceti pěti procentní nárůst.

Vězeňská služba má za vězni pohledávky jak za vězni, tak i zaměstnanci a jinými osobami. Pohledávky patří mezi aktiva a dlužníci mají povinnost je splatit, ale u Vězeňské služby tomu je spíše naopak – tedy že pohledávky spláceny nejsou a ani vymáhání není příliš úspěšné. V případě VS se jejich pohledávky dělí na tři typy:

- pohledávky za vězněnými osobami v aktuálním stavu
- pohledávky za propuštěnými vězni
- ostatní pohledávky (zaměstnanci, obchodní vztahy).

Úhrady pohledávek za vězňenými osobami v aktuálním stavu nejsou vysoké. Vězeňská služba dosahuje pouze 36 – 42 % úspěšnosti vymáhání. Počty dlužníků a objem nevyhozených pohledávek za jednotlivé roky 2011 – 2015 jsou znázorněny v tabulce číslo 8, kde PD je počet dlužníků a objem pohledávek je v milionech korun.

Tabulka 8: Pohledávky za vězňenými osobami (objem v mil. Kč)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem
Pohledávky	12 078	66	9 915	66	9 508	55	10 742	55	10 424	58

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Nejvíce dlužníků bylo zaznamenáno v roce 2011, kdy Vězeňské službě dlužilo přes 12 000 osob. Jejich společný dluh dosahoval celkem 66 milionů korun. Od této doby počet dlužníků kolísá, neustále se však drží kolem 10 000 osob. Ačkoliv například v roce 2012 počet dlužníků klesl o 3 000, objem dluhu se téměř nezměnil. Pokrok ve vymáhání lze vidět až v roce 2013, kdy se objem nevyhozených pohledávek snížil o 11 milionů korun. V tomto roce bylo zároveň nejvyšší procento úspěšného vymáhání, a to 42 %, protože VS vyhlásila veřejnou soutěž o vymáhání pohledávek soudními exekutory. Samotné vymáhání bylo započato v listopadu tohoto roku. Ke konci roku 2015 byl zaznamenán nárůst objemu, přestože počet dlužníků klesl.

Pohledávky za osobami, které již byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo z výkonu vazby jsou nejobtížněji vymahatelné. Důvod neúspěšnosti při vymáhání je především nepříznivá sociální situace propuštěných osob, kdy je osoba ohrožena vyloučením ze společnosti a nemůže nebo nezná způsob, jakým takovou situaci řešit. Tyto situace jsou velmi různorodé a každý se může dostat do naprosto rozdílné, většinou se však potýkají s finanční nouzí, neboť jejich zaměstnanost po propuštění není velká.[38]

Počet dlužníků od roku 2011 neustále klesá, ke konci roku 2015 byl o 8 000 nižší než na začátku sledovaného období. Objem nevyhozených finančních prostředků klesá v přímé úměrnosti s počtem jedinců. Jednotlivé počty a částky neuhrazených pohledávek v milionech korun jsou vyneseny do tabulky číslo 9.

Tabulka 9: Pohledávky za propuštěnými vězni (objem v mil. Kč)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem
Pohledávky	38 236	431	34 678	350	32 309	281	30 252	238	30 361	227

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Úspěšnost vymáhání těchto pohledávek je jednou z nejnižších, pohybuje se pouze na úrovni 2 – 3 %. Problém uvalení exekuce na právě propuštěného vězně s sebou však může motivovat osoby k nelegálnímu vydělávání peněz, aby jim finanční obnos nebyl sebrán.

Ostatní pohledávky Vězeňské služby značně ovlivňují pokuty uložené firmě R.G.M. sídlící ve Zlíně a firmě Vojenské stavby CZ. Celkový objem těchto pohledávek se pohybuje okolo 450 – 460 milionů korun, avšak počet dlužníků značně klesl a to až o 6 000 dlužníků.

Tabulka 10: Ostatní pohledávky Vězeňské služby (objem v mil. Kč)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem
Ostatní pohledávky	7 842	452	6 917	464	2 257	466	1 948	459	1 926	464

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Důvodem, proč objem pohledávek neklesá spolu s počtem dlužníků je, že velkou část – téměř 360 milionů korun, tvoří pohledávky za firmou R.G.M. a Vojenské stavby CZ.

Celkový počet neuhrazených pohledávek v roce 2011 dosahoval téměř k částce jedné miliardy korun. Postupem času se tato částka snižovala díky exekucím provedeným pro VS soudními exekutory. Tabulka číslo 10 zahrnuje celkové stavy pohledávek a průměr výše dluhu na osobu. PD je počet dlužníků a objem je opět v milionech korun.

Tabulka 11: Celkový stav pohledávek a průměrná výše dluhu na osobu (objem v mil. Kč)

	2011		2012		2013		2014		2015	
	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem	PD	Objem
Celkem	58 156	949	51 510	880	44 074	802	42 941	751	42 711	749
Průměr na osobu	16 318		17 084		18 197		17 489		17 536	

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Průměrně každá osoba, co má u Vězeňské služby pohledávky, by měla mít dluh ve výši kolem 17 000 Kč. Samozřejmě se jedná o hrubý průměr, realita je jiná, protože každá osoba má dluh jinak vysoký.

Srovnají-li se výdaje na vězněné osoby a jejich pohledávky, dojde se k zarážející skutečnosti. Jedná se o to, že lidé jakožto daňoví poplatníci v podstatě „platí pobyt“ vězňů ve vězení, ti však státu dluží stamiliony korun. Každému vězni je za den účtováno 45 korun (pokud pracuje, pokud ne, pak rovných 50 korun), což je s porovnáním toho, kolik za něj zaplatí Vězeňská služba velký nepoměr (cca 1 200 Kč/den). Názory, jak tyto dvě částky srovnat, se velmi liší, avšak většina z nich se zaměřuje na možnost zaměstnání všech vězněných osob. Nicméně není vůbec jednoduché pro všechny vězněné osoby sehnat práci, protože areály věznic jsou omezeny prostorem. Řešením by se mohlo zdát být zaměstnání

osob u jiných subjektů za branami věznic, nicméně zase schází vězněné osoby, kterým by mohl být vůbec pobyt mimo věznici udělen, protože i takovéto vězně musí Vězeňská služba střežit, což by přinášelo další náklady navíc.[30]

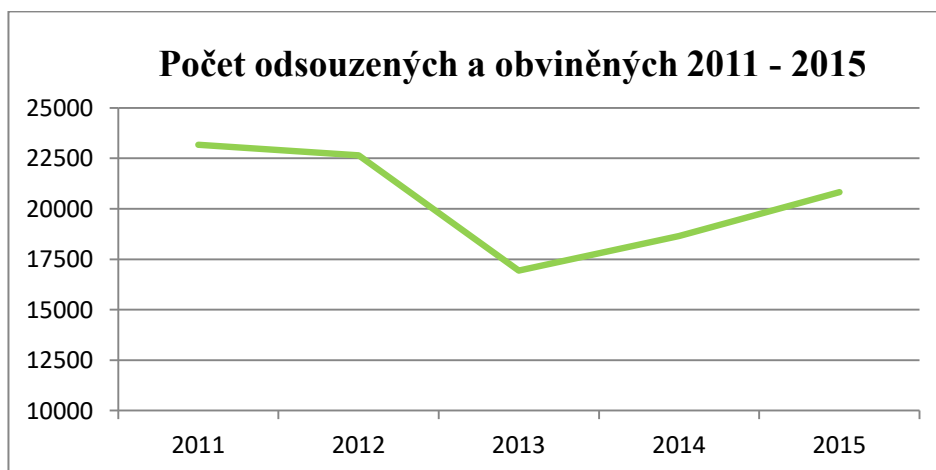
Nedostatek práce pro vězně nezpůsobuje pouze problémy ekonomické, má velký dopad i na sociální stranu, protože se váže se ve velké míře na sociální problémy vznikajících ve věznicích. Jedním z takových problémů je například vzrůstající agrese vězněných osob. Pokud má vězeň práci, pak využívá svoji energii na smysluplnou činnost a tím mu čas rychleji utíká a nemá potřebu si hledat jiné uvolnění energie v podobě šikany. Dalším důvodem, proč mají věznice zájem na zaměstnávání co nejvíce osob odpykávajících trest, je, že mají snahu, aby jednotlivci po opuštění věznice neodcházeli zadluženi. Zadluženost by často mohla vést k další trestné činnosti, kdy by si propuštěné osoby chtěli opatřit finanční prostředky na splacení svého dluhu, nebo by je naopak chtěli získat tak, aby jim na dluh nebyly vzaty. [29]

4 ANALÝZA POČTU A STRUKTURY VĚZNĚNÝCH OSOB V LETECH 2011 - 2015

Vězeňská služba vede evidenci všech osob, které byly nebo jsou umístěny ve vazebních věznicích, věznicích či zabezpečovací detence, a to na základě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Odpovědnost za evidenci má pracoviště Centrální evidence vězněných osob, náležící do správního odboru Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky. Veškeré informace Vězeňská služba získává na žádost od Ministerstva vnitra nebo Policie České republiky. Naopak všechny informace, které nashromáždí o jednotlivých osobách, může poskytnout na vyžádání jiným subjektům, jako jsou orgány činné v trestním řízení a ve zpravodajských službách České republiky, soudy, státní zastupitelství, správní orgány a Rejstřík trestů, popřípadě jiným osobám. [49]

4.1 Naplněnost věznic

Ve věznicích, vazebních věznicích a detenčních zařízeních v České republice je od roku 2011 průměrně zavřeno téměř 20 500 vězňů. Přestože toto číslo značně kolísá, kapacita zařízení je naplněna, v některých případech i přeplněna. Ve vybraných českých věznicích byla v průběhu let 2011 - 2015 kapacita překročena až o 41 %, což představuje vysoké přetížení zařízení. Toto přetížení nezůstává bez povšimnutí a má nemalé následky na chod věznic a samotné odsouzené osoby. Vývoj počtu osob umístěných v zařízeních VS je vyneseno na obrázku číslo 8.

Obrázek 8: Vývoj počtu osob umístěných v zařízeních VS v letech 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Velký propad v počtu osob nastal v roce 2013, a to v důsledku vyhlášené amnestie. Celkem bylo osvobozeno více jak čtyři tisíce osob. Od roku 2014 začal počet opět rychle stoupat až k aktuálnímu 22 741 (15. 3. 2017). S tímto počtem se české věznice dostaly do stavu, jež byl aktuální před vyhlášením amnestie v lednu 2013. Nedostatečná kapacita je způsobena tím, že do věznic proudí noví a noví pachatelé, kdežto odtok je již pomalejší, protože po zmíněné amnestii zůstalo v celách méně vězňů. Odtok by se tak měl ustálit až časem, až začnou i noví pachatelé věznice opouštět.

V důsledku zmíněných faktů dochází k přeplňování některých věznic, což způsobuje řadu ekonomických i sociálních problémů. Přeplněnost a neustále se zvyšující počet odsouzených umístěných ve věznicích souvisí se zmenšujícím se prostorem pro ubytování. Tento prostor by měl být čtyři metry čtvereční na osobu, ovšem v některých věznicích se již přistoupilo ke zmenšení tohoto prostoru pouze na tři metry čtvereční. Zmenšování osobního prostoru vězňů vyvolává vyšší interakci mezi nimi, což může vést k nárůstu agresivity mezi odsouzenými a vzniku častější šikany. Růst agresivity však není jediným problémem, který přeplněnost věznic vyvolává. Přispívá také k mnoha zdravotním problémům odsouzených, protože čím více osob se spolu setkává, tím více a rychleji se přenášejí případné nemoci mezi nimi. Jedná se především o AIDS a různé typy hepatitid, které vězni mezi sebou přenášejí jak pohlavním stykem, tak i sdílenými kartáčky nebo holicími strojky. Docházet může však i k poruchám duševního zdraví. Vysoký podíl vězňů tak trpí depresemi, úzkostmi, objevit se může také schizofrenie, bipolární porucha nebo poruchy autistického rázu. [3; 66]

V České republice je celkem 35 věznic. Nejstarší věznicí na našem území je zařízení ve Valdicích, které vzniklo již v roce 1857. Od té doby přibývaly další a ve sledovaném období se i jedna zrušila, a to v Drahonicích z důvodu snížení počtu vězňů díky amnestii. V nynější době se plánuje její znovuotevření.

Všechny tyto věznice jsou vypsány v tabulce číslo 12. Zároveň následuje naplněnost jednotlivých věznic, kde růžově jsou vyznačeny roky, kdy byly jednotlivé věznice přeplněny. Zároveň je zde uvedeno o kolik procent stav vězňů přesáhl kapacitu věznice, což v některých z věznic bylo až o 41 %. Dále jsou žlutě vyznačeny ty věznice, které v určitých letech dosáhly své maximální kapacity, popřípadě přesahovaly svoji nejvyšší možnou obsazenost o jednoho-dva vězně, či jim zbývala pouze jedno až dvě volná místa. Modře jsou znázorněny věznice nedosahující počtem vězňů ani poloviny své možné obsazenosti, přičemž k tomuto jevu došlo pouze u dvou věznic za celých pět sledovaných let, a to v roce 2013 v Kyšperku nad Ohří a Ostrově. O rok později však byly tyto věznice opět téměř naplněny

na 96 – 97 %. Jenom ojediněle lze najít věznici, která za celých pět sledovaných let nepřekročila ani jednou svojí kapacitu. Jedná se pouze o Břeclav, kde však v roce 2011 byla věznice naplněna do posledního volného místa (194/194) a věznice Karviná.

Tabulka 12: Procentní zaplnění jednotlivých věznic v ČR

	2011	2012	2013	2014	2015
Bělušice	123 %	118 %	72 %	100 %	114 %
Břeclav	100 %	96 %	92 %	95 %	91 %
Drahonice	119 %	130 %	73 %	-	-
Heřmanice	136 %	137 %	90 %	102 %	124 %
Horní Slavkov	119 %	123 %	99 %	100 %	105 %
Jiřice	105 %	110 %	93 %	100 %	109 %
Karviná	83 %	85 %	82 %	87 %	92 %
Kuřim	141 %	132 %	97 %	99 %	124 %
Kynšperk nad Ohří	118 %	116 %	34 %	96 %	114 %
Mírov	107 %	110 %	98 %	100 %	133 %
Nové Sedlo	126 %	102 %	77 %	103 %	106 %
Odolov	118 %	124 %	64 %	98 %	131 %
Oráčov	136 %	122 %	99 %	100 %	113 %
Ostrov	124 %	110 %	48 %	97 %	116 %
Pardubice	114 %	114 %	86 %	111 %	110 %
Plzeň	133 %	127 %	98 %	99 %	106 %
Příbram	120 %	113 %	98 %	107 %	115 %
Rapotice	110 %	89 %	75 %	97 %	111 %
Rýnovice	111 %	102 %	90 %	102 %	109 %
Stráž pod Ralskem	123 %	112 %	93 %	96 %	89 %
Světlá nad Sázavou	121 %	103 %	66 %	92 %	100 %
Valdice	107 %	108 %	83 %	94 %	88 %
Vinařice	126 %	125 %	98 %	104 %	114 %
Všehrady	92 %	93 %	77 %	90 %	105 %
Znojmo	104 %	81 %	83 %	83 %	91 %
Průměr	117 %	111 %	83 %	98 %	109 %

Zdroj: vlastní zpracování

Průměrně byly české věznice přeplněny v roce 2011 o 17%. Toto číslo postupně klesalo, až došlo k propadu v roce amnestie – 2013. Od té doby naplněnost pořád roste, v roce 2015 průměr naplněnosti přesáhl 100%. Aktuálně (k 29. 3. 2017) jsou věznice přeplněné o 13%. [56]

Stav v českých vazebních věznicích je podstatně lepší, než ve věznicích. Na rozdíl od téměř přeplněných věznic mají vazební věznice ještě volná místa. Přestože v průběhu let 2011 – 2012 došlo k přeplnění, bylo to jenom ojediněle a především se tento problém vyskytl pouze v jedné vazební věznici z devíti, a to ve vazební věznici Liberec. Vazební věznice

v Liberci byla přeplněná ve třech případech z pěti sledovaných, a to v roce 2011, 2012 a 2013, přičemž zde bylo umístěno i o 14% více osob než byla její kapacita – 375 osob. Stav umístěných osob v jednotlivých vazebních věznicích ke kapacitě jsou vyobrazeny v následující tabulce číslo 9. Červeně jsou zobrazeny ty roky a ty věznice, kdy byla kapacita naplněna či dokonce přeplněna. Od roku 2014 do roku 2015 nebyla evidována ani jedna přeplněná vazební věznice, dokonce nejvyšší stav naplněnosti dosahoval pouze 93%, tudíž i v té nejlínější vazební věznici byla ještě rezerva pro zadržení osob.

Tabulka 13: Počet osob ke kapacitě ve vazebních věznicích

	2011	2012	2013	2014	2015
České Budějovice	98 %	87 %	66 %	87 %	80 %
Hradec Králové	102 %	94 %	75 %	78 %	81 %
Liberec	114 %	105 %	101 %	87 %	83 %
Litoměřice	106 %	84 %	81 %	86 %	84 %
Olomouc	95 %	87 %	74 %	83 %	80 %
Ostrava	91 %	81 %	87 %	84 %	88 %
Praha Pankrác	99 %	86 %	73 %	75 %	83 %
Praha Ruzyně	93 %	89 %	57 %	63 %	82 %
Teplice	94 %	93 %	85 %	93 %	79 %
Průměr	99 %	90 %	78 %	82 %	82 %

Zdroj: vlastní zpracování

Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava slouží pro výkon trestu odnětí svobody ženám, a to ve všech typech. Nachází se zde i muži, pro něž je zde zřízena věznice s dozorem. Celková kapacita zařízení je 449 osob, její rozdělení se liší rok od roku, ale převládá systém, kdy je méně dostupných míst v zabezpečovací detenci než ve věznici. Vývoj naplněnosti a přeplněnosti lze vidět v následující tabulce, kdy byl komplex přeplněn pouze v roce 2011, a to o 8% vzhledem k celkové kapacitě. Ostatní roky zůstalo zařízení nenaplněno a volných míst stále přibývá. Vývoj naplněnosti kapacity je zobrazen v tabulce číslo 14.

Tabulka 14: Vývoj naplnění kapacity ve věznici a zabezpečovací detenci v Opavě

	2011	2012	2013	2014	2015
Opava	108 %	92 %	77 %	78 %	73 %

Zdroj: vlastní zpracování

Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Brně v Bohunicích zajišťuje výkon vazby jak pro muže, ženy, tak i pro mladistvé. Celek se skládá ze tří částí – věznice, detence a nemocnice. Kapacity těchto částí se nemění, ve vazební věznici může být umístěno až 530 osob, V nemocnici až 113 jedinců a v detenci 48 proviněných. Tyto kapacity se nikdy

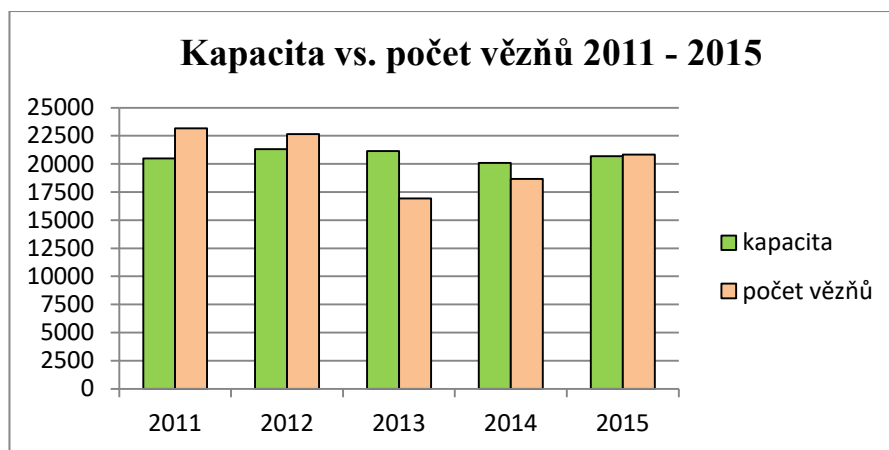
za sledované období nenaplnily a pravidelně zůstává 20 – 36% místa volného, viz tabulka číslo 15.

Tabulka 15: Vývoj naplněnosti kapacity ve vazební věznici a zabezpečovací detenci v Brně

	2011	2012	2013	2014	2015
Brno	78 %	78 %	70 %	79 %	64 %

Zdroj: vlastní zpracování

Sečtou – li se všechna předešlá data, pak vyjdou stavy odsouzených a kapacita všech zařízení, které Vězeňská služba využívá. Na obrázku číslo 9 lze vidět, že Česká republika se již dlouhou dobu potýká s problémem přeplněnosti věznic. Ještě v roce 2011 byla celková kapacita překročena až o dva a půl tisíce osob, které bylo nutné umístit do prostor věznic. O rok později se situace mírně zlepšila, neboť byly některé věznice přestavěné, byla provedena rekonstrukce a například ze společenských místností se zbudovaly ložnice. Tím se navyšovala kapacita, nicméně problém přeplněnosti nebyl stále vyřešen. Po udělení milostí v roce 2013 sice počet obviněných a odsouzených klesl, tudíž poprvé po dlouhé době věznice „nepraskaly ve švech“, ale o rok později je vidět, že minimálně polovina počtu propuštěných se opět začala vracet zpět „za mříže“ – nemuselo se jednat o stejné osoby, avšak kapacita opět přestávala být dostačující. V roce 2015 věznice opět zaznamenaly přetížení, v některých z nich bylo umístěno až o 31 % osob více, než jakému počtu bylo zařízení uzpůsobeno.

Obrázek 9: Srovnání počtu obviněných a odsouzených s kapacitou věznic

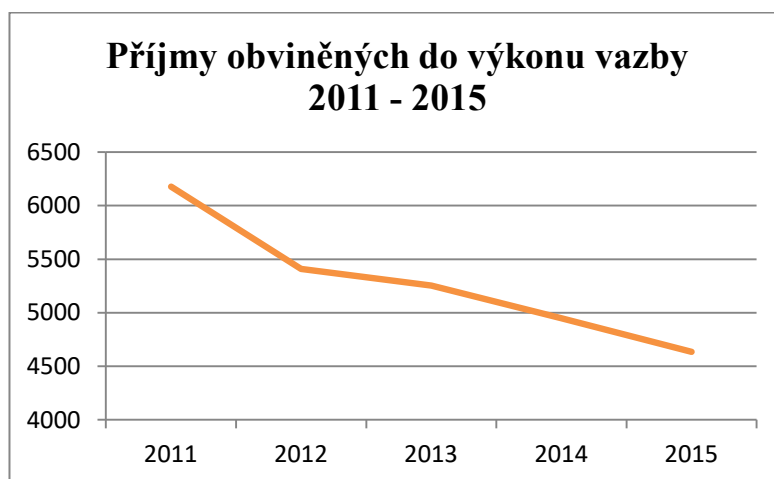
Zdroj: vlastní zpracování

Situace přeplněnosti věznic s sebou nese různá negativa. Vězni kolikrát nemají zajištěny dobré životní podmínky, zaměstnanost je velmi nízká (přestože je snaha na tom, aby stále rostla) a práce na převýchově z důvodu přeplněnosti může být neefektivní, protože personál je stavem přetížený a nevykonává svoji práci tak, jak by mohl, pokud by vězňů bylo méně. Dle statistik z roku 2017 totiž na jednoho dozorce ve vězení připadne téměř 11 vězňů.

Jednotlivé věznice na tom však mohou být i hůř. Například ve věznicích ve Vinařicích, Střáži pod Ralskem a Kynšperku nad Ohří je neustále nedostatek dozorců. Řešením uvedených problémů by mohlo být udělování více trestů domácího rázu či zbudování nové věznice a tím i navýšení kapacity zařízení vězeňské služby. [13]

4.2 Obviněné osoby

Vedle vězňů je v Česku ještě celá řada obviněných osob. Jedná se o osoby, proti kterým se vede trestní stíhání a které jsou podezřelé ze spáchání trestného činu. Obviněnému je určen výkon vazby dle písemného příkazu, který byl vydán na základě rozhodnutí příslušným soudem. Nejprve je obviněný umístěn na příjmové oddělení a až po zjištění jeho zdravotního stavu je dále přesunut mezi ostatní obviněné. Stav obviněných v průběhu let je znázorněn na grafu níže – obrázek číslo 10. Postupem času by se dalo říci, že stav obviněných rok od roku klesá, a to velmi razantním způsobem. Do výkonu vazby v roce 2011 bylo přijato přibližně 6 200 osob. V porovnání s rokem 2015 je to vysoké číslo, protože v tomto roce bylo mnohem méně přijatých osob do výkonu vazby a to o 1 600.

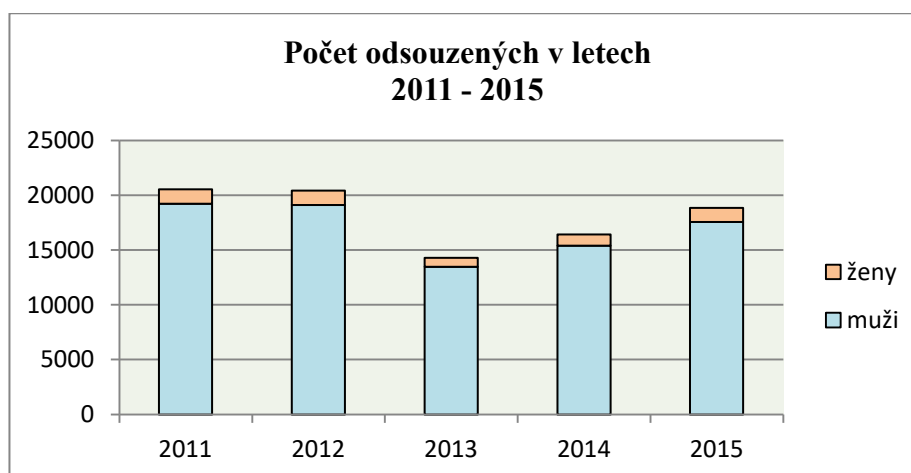

Obrázek 10: Příjem obviněných do výkonu vazby 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

4.3 Odsouzené osoby

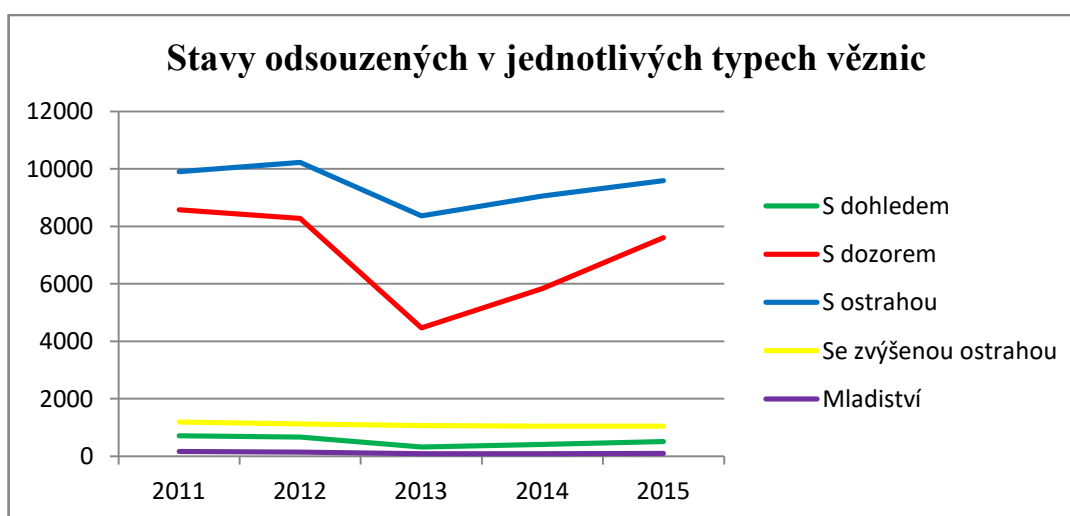
Počet odsouzených se v letech 2011 – 2012 pohyboval kolem 20 000 osob. To změnila již několikrát zmíněná amnestie vyhlášená začátkem roku 2013, a jejich počet tak klesl pod 15 000. Od této doby jejich počet kontinuálně roste a v dnešní době se opět dostal na podobnou výši jako v nejstarších sledovaných letech. Z obrázku číslo 11 lze taktéž vyčíst, že větší část obviněných tvoří muži, než ženy. Mužského pohlaví je přibližně 93 – 94% vězňů, a to v každém sledovaném roce.

Obrázek 11: Počet odsouzených v letech 2011 - 2015 dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

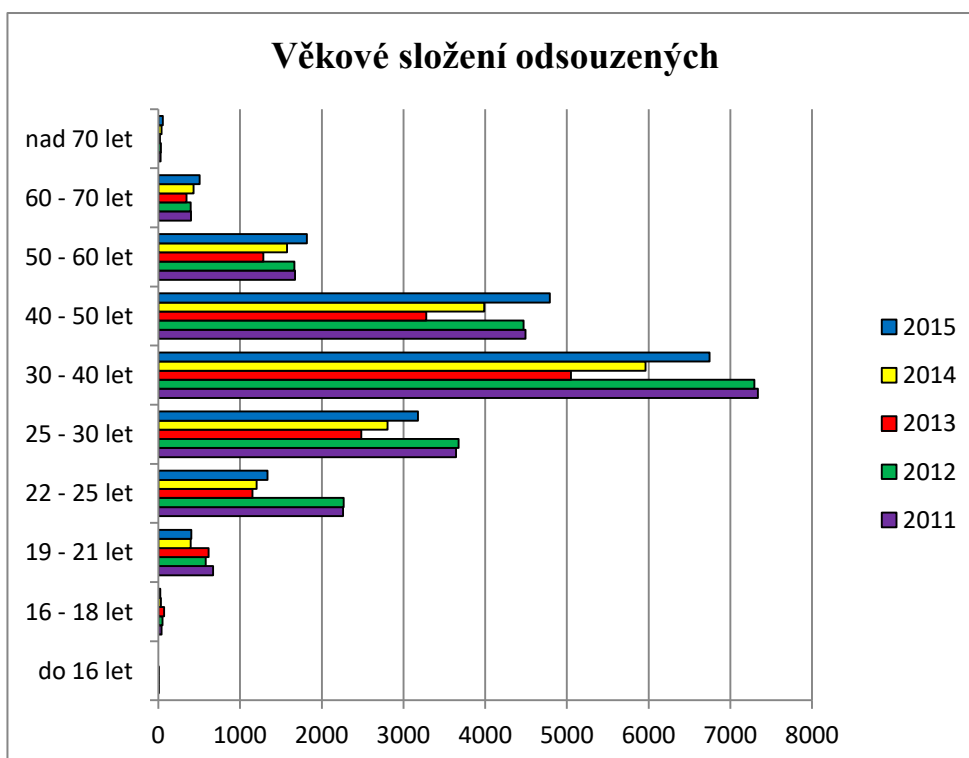
Jednotlivé typy věznic mají taktéž svoji kapacitu. Například věznic se zvýšenou ostrahou není potřeba tolik, jako těch s ostrahou a dozorem. V průběhu let se stavy odsouzených v jednotlivých typech věznic lišily až o trojnásobný počet. Nejméně osob si odpykávalo svůj trest odnětí svobody ve věznicích se zvýšenou ostrahou a s dohledem. Jednalo se v průměru za celá léta o přibližně 500 odsouzených ve věznicích s dohledem a o 1 000 lidí se zvýšenou ostrahou. Velký propad v roce amnestie lze vidět u věznic s dozorem a s ostrahou, kdy se počet vězňů ve věznicích s dozorem snížil až o polovinu, z věznic s ostrahou bylo propuštěno kolem 2 000 osob. Lze tedy říci, že nejvíce byli amnestií zasaženy osoby, kteří se nedopustili natolik závažného trestného činu. Pachatelé, jak už bylo řečeno výše, se většinou dopustili trestného činu z nedbalosti, popřípadě již jednou vykonali trest odnětí svobody za úmyslně vykonaný trestný čin. Více popisuje obrázek níže – číslo 12.

Obrázek 12: Počty odsouzených v jednotlivých typech věznic během let 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Zvláštní pozornost si zaslouží také věkové složení odsouzených. Pouze výjimečně jsou odsouzeny osoby mladší šestnácti let, jedinci mezi šestnácti a osmnácti let a pak také ti, kterým je již přes sedmdesát let. Každoročně naopak největší skupinu odsouzených tvoří osoby ve střední dospělosti, tedy ti, kterým je třicet až čtyřicet let. Druhou nejpočetnější kategorií odsouzených jsou osoby starší, dosahující věku mezi čtyřiceti a padesáti lety, a těsně za ně dosahují svým počtem i mladší, tedy ti, kterým již bylo dvacet pět let, ale ještě nedosáhli třiceti. Věkové složení odsouzených v průběhu jednotlivých let je vyobrazeno v obrázku číslo 13.

Obrázek 13: Věkové složení odsouzených v průběhu let 2011 - 2015

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Souhrn znalostí člověka, který získal prostřednictvím studia, vzdělávání a různé výuky se nazývá celkovým vzděláním. I to lze u vězňů analyzovat a zaměřit se na to, jaké osoby nejvíce páchají trestnou činností a jaká je tedy jejich úroveň vzdělání. Ve sledovaných letech se struktura odsouzených podle dosaženého vzdělání příliš nemění (+/- 1%). Nejvíce se skutkových podstat uvedených v trestním zákoníku dopouštějí osoby, které dosáhly primárního vzdělání, které probíhá během dětství. Skupina vězňů mající pouze základní vzdělání dosahuje kolem 42 – 44 % a to v průřezu všech let. V podstatě každý třetí vězeň je vyučen bez maturity, jedná se o přibližně 37 – 39 % všech odsouzených. Třetí, již méně výraznou kategorií, jsou pachatelé, kteří dosáhli na střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Jejich počet dosahuje cca 6 %. Ostatní odsouzení odpykávající si svůj

trest mají různé vzdělání a to od té nejnižší úrovně, tedy že jsou naprosto bez vzdělání, až po tu nejvyšší, že dosáhli vysokoškolského diplomu – doktorátu.

K roku 2011 nebyla přístupná potřebná data.

Tabulka 16: Složení odsouzených dle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání

	2011	2012	2013	2014	2015
bez základního vzdělání	-	51 (0,2 %)	48 (0,3 %)	39 (0,2 %)	45 (0,2 %)
zvláštní škola	-	502 (2,5 %)	361 (2,5 %)	430 (2,6 %)	463 (2,5 %)
nedokončené základní	-	477 (2,3 %)	328 (2,3 %)	365 (2,2 %)	354 (1,9 %)
základní vzdělání	-	8659 (42,4 %)	6277 (43,9 %)	7292 (44,4 %)	8454 (44,9 %)
vyučení bez maturity	-	8115 (39,7 %)	5384 (37,6 %)	6203 (37,7 %)	7051 (37,4 %)
vyučení s maturitou	-	505 (2,5 %)	355 (2,5 %)	391 (2,4 %)	458 (2,4 %)
středoškolské bez maturity	-	130 (0,6 %)	94 (0,7 %)	94 (0,6 %)	107 (0,6 %)
střední odborné s maturitou	-	1237 (6,1 %)	859 (6,0 %)	969 (5,9 %)	1128 (6,0 %)
střední všeobecné s maturitou	-	315 (1,5 %)	230 (1,6 %)	219 (1,3 %)	251 (1,3 %)
vyšší odborné	-	20 (0,1 %)	14 (0,1 %)	21 (0,1 %)	16 (0,1 %)
vysokoškolské Bc.	-	61 (0,3 %)	48 (1,3 %)	56 (0,3 %)	59 (0,3 %)
vysokoškolské Mgr., Ing.	-	198 (1,0 %)	149 (1,0 %)	173 (1,1 %)	175 (0,9 %)
vysokoškolské Dr.	-	29 (0,1 %)	23 (0,2 %)	27 (0,2 %)	31 (0,2 %)
cizinec - nezjištěno	-	130 (0,6 %)	131 (0,9 %)	154 (0,9 %)	252 (1,3 %)

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Specifickou skupinou mezi vězni je kategorie doživotně odsouzených. Doživotí je ten nejvyšší trest, který lze obviněnému uložit za spáchaný trestný čin. V České republice příliš takových vězňů není, v roce 2012 jich bylo 44, v roce 2013 přibyli další dva a v průběhu období 2014 - 2015 se počet těchto vězňů držel na stálé úrovni 48 osob. Pro rok 2011 nebyla ve statistické ročence dostupná data. Aktuálně (k 29. 3. 2017) si doživotní trest odněti svobody odpykává 49 osob (46 mužů a 3 ženy). [56]

Tabulka 17: Počet doživotně odsouzených (stav k 31. 12. každého roku)

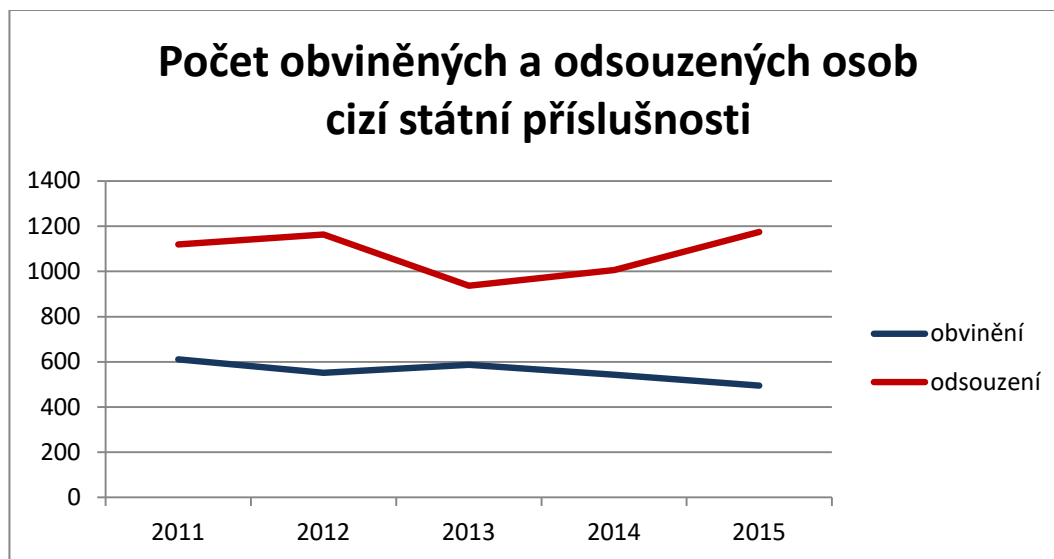
	2011	2012	2013	2014	2015
Doživotně odsouzení	-	44	46	48	48

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

Doživotně odsouzenými jsou především muži, ženy byly k 31. 12. 2015 pouze tři. Věkové složení je rozmanité, vychází však velmi podobně jako průměrné věkové složení odsouzených, a to s jediným rozdílem. Nejpočetnější kategorií tvoří osoby do 30 do 39 let, však o desetiletí starší, tudíž 40 – 49 let (celkem 22/48). Ve věku od 50 do 59 let jich je celkem 14, od 60 – 69 je odsouzeno k doživotnímu trestu 6 osob. Zbýlých šest osob je mezi 22 – 39 lety, přičemž jsou rozdělení přesně na poloviny, a to že od 22 – 29 jsou to 3 osoby a od 30 do 39 taktéž tři.

4.4 Osoby cizí státní příslušnosti

Stejně jako občané České republiky, i osoby cizí státní příslušnosti mohou být obviněni nebo odsouzeni k odnětí svobody ve vězení. Osob s cizí státní příslušností ve věznicích v České republice není tolik, ale avšak ani zanedbatelné množství. Počet obviněných se pořád drží na relativně stejné výši, tedy kolem 500 – 600 osob. Odsouzených je dvakrát vyšší počet, z důvodu amnestie v roce 2013 zakolísal, avšak roky 2012 a 2015 jsou téměř srovnatelné. Vše výše uvedené je vyobrazeno na obrázku číslo 14.

Obrázek 14: Počet obviněných a odsouzených osob cizí státní příslušnosti

Zdroj: vlastní zpracování dle [50,51,52,53,54]

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku vězeňského systému v České republice.

Cílem bakalářské práce je popsat problematiku vězeňství v České republice, zhodnotit vybrané aspekty hospodaření Vězeňské služby ČR a posoudit vývoj počtu a struktury vězňených osob v letech 2011 až 2015.

Úvodem do celé problematiky je vymezení pojmu bezpečnosti, kterou každý stát zajišťuje, neb se jedná o jednu z nezákladnějších funkcí nezbytných pro fungování celého systému mocenské jednotky. Pojem bezpečnost se vykládá různými způsoby, především však vyjadřuje stav klidu a bez starostí. V každém státě lze mluvit o tzv. bezpečnosti vnitřní i vnější. Obě tyto bezpečnosti jsou výsledkem politiky státu, kdy se země snaží zajistit jak vnitřní mír, tak i ochranu proti vnějším hrozbám, které by mohly mít pro stát ať už mírné, či fatální následky. K subjektům, které zajišťují bezpečnost ve státě a společně vytváří bezpečnostní systém země, řadíme nejvýše postavené představitele státu – prezidenta republiky, Parlament ČR, vládu. Na chodu se podílí také Bezpečnostní rada státu a Ústřední krizový štáb. V hierarchii dále následují nižší jednotky, jako jsou krajské nebo obecní úřady, ozbrojené síly a bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby. Mezi ozbrojené bezpečnostní sbory náleží také Vězeňská služba České republiky, která je hlavním tématem celé práce.

Zmíněnou hrozbou při zajišťování vnitřní bezpečnosti je kriminalita, tedy úhrn všech trestných činů spáchaných na území daného státu. Protiprávního jednání se může dopustit každý občan, přičemž jeho činnost je posuzována z hlediska několika podmínek, které musí být splněny, aby se jeho počínání dalo označit za trestný čin. Jednotlivé trestné činy jsou podle jednoho určitého znaku (závažnosti, objektu, subjektu, atd.) kategorizovány. Hlavní třídění je uvedeno ve zvláštní části Trestního zákoníku. Tento zákoník shrnuje a definuje všechny trestné činy, jež se jedinec může na území České republiky dopustit. Celkově se jedná o třináct hlav, které jsou blíže rozepsány v příloze A této práce.

Za spáchání trestného činu je spravedlivé viníkovi uložit odpovídající sankci. Funkce trestů jsou různé a je jich definováno velké množství. Sankce by však především měly působit preventivně a výchovně. Spektrum trestů v České republice je velice rozmanité a to z důvodu, aby bylo možné trest za protiprávní jednání co nejvíce individualizovat. Soud může sáhnout jak po mírnějším trestu, jako je například peněžitý trest nebo uložení výkonu obecně prospěšných prací. Za závažnější trestné činy jsou již ukládány například zákazy (činnosti,

pobytu, vstupu na určité místo), odnětí svobody nebo dokonce i výjimečný trest. Poslední dva zmíněné tresty se vykonávají ve státních zařízeních náležících Vězeňské službě.

Vězeňská služba zřízena na základě zákona vykonává své povinnosti v oblasti zajišťování potřeb pro výkon trestu odnětí svobody, které jsou soudy uloženy obviněným. Vězeňská služba se dělí na tři složky – vězeňskou stráž, justiční stráž a správní službu. Nejvýše v hierarchii celého systému stojí Ministerstvo spravedlnosti. Hned pod ním je Generální ředitelství Vězeňské služby, které řídí a koordinuje veškerou činnost VS. V čele Generálního ředitelství stojí generální ředitel, který je odpovědný přímo ministru spravedlnosti. Na stejné úrovni pod Generálním ředitelstvím jsou další jednotky náležící Vězeňské službě, a to vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence, Akademie VS, Střední odborné učiliště a zotavovny.

Do řad zaměstnanců Vězeňské služby patří jak příslušníci, tak i občanští zaměstnanci. Přestože se jedná spíše o práci pro muže, mezi zaměstnanci najdeme i několik žen – cca 25%. Tito zaměstnanci pracují celkem v 35 zařízeních rozprostřených po celé republice, nejvíce jich je však umístěno na severozápadě státu. Zařízení se dělí dále na vazební věznice, které slouží k omezení svobody obviněného, u kterého je podezření, že by mohl páchat dále trestnou činnost či že by mohl uprchnout. Zabezpečovací detence jsou v České republice pouze dvě a slouží pro osoby, jejichž resocializace je spojena s většími problémy, než je tomu normálně, a proto musí jedinci podstoupit určitou léčbu s neomezenou délkou trvání. Posledním typem jsou samotné věznice zřízené k výkonu trestu odnětí svobody. Typy věznic jsou celkem 4 – s dozorem, dohledem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Toto uspořádání bude však pravděpodobně v brzké době změněno, neboť vláda ČR projednala v roce 2016 novelu o úpravě stupňů věznic.

Jako každá jednotka, i Vězeňská služba má své finanční prostředky, se kterými musí hospodařit. Svoji činnost hradí jak ze svého rozpočtu, tak i státního fondu. Příspěvky ze státního fondu tvoří značnou část příjmů, protože hospodářský výsledek věznic je za všechny sledované roky ztrátový. Náklady má vězeňská služba jak fixní, tak i variabilní. Variabilními náklady jsou náklady na jednoho vězně, které dosahují za sledovaná léta až 1100 Kč. Důležitou položkou v hospodaření jsou také pohledávky, které má Vězeňská služba ať už za osobami již propuštěnými, tak i aktuálně vězněnými, jejichž výše dosahuje několika desítek milionů korun. Nevymožené pohledávky však nejsou jediným problémem, se kterým se české věznice potýkají. Dlouhodobě zůstává nevyřešena i naplněnost věznic, kdy většina ze zařízení je přeplněna „k prasknutí“. To s sebou nese další problémy v podobě sociálních,

ekonomických a zdravotních následků všech osob. Během sledovaných let již byla snaha o řešení problému s naplněností věznic. Jednalo se o vyhlášenou amnestii, ale dalo by se říci, že se nejednalo o „šťastné“ řešení situace, protože ihned o rok později nastaly stejné komplikace, které se do nynějška nevyřešily. V poslední kapitole je taktéž proveden rozbor vězňů, ze kterého je patrné, že nejvíce je umístěných osob ve věznicích s ostrahou. Věkové složení napovídá, že nejvíce jedinců obývajících věznice je ve střední dospělosti a průměrně každý druhý vězeň má pouze základní vzdělání.

České vězeňství se potýká s velkými problémy. Na první pohled to není příliš zřejmé, co všechno musí systém unést a s čím se musí vyrovnat. Domnívám se, že celý komplex zařízení nemůže již dlouhou dobu zabezpečovat výkon trestu odnětí svobody tolika vězňů, tudíž do budoucna bude potřeba se zaměřit na řešení kapacitních problémů. To může být provedeno například zřízením nové věznice, což samozřejmě bude souviset s otázkou umístění nové věznice. Přestože totiž občané volají po zadržení osob a efektivním dohledu nad nimi, většina z nich by se zbudováním věznice blízko jejich obydlí razantně nesouhlasila. Jedná se tedy o začarovaný kruh, z něhož není lehké uniknout.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] AKADEMIE VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČESKÉ REPUBLIKY. *Úvodní slovo ředitele Akademie Vězeňské služby České republiky*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.akademievs.cz/?m=1>
- [2] ANTL, M. - SENÁTOR PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Co je koluzní vazba?* [online]. 2014 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: www.miroslavantl.cz/parlamentni-listy/206-co-je-koluzni-vazba/
- [3] BRNĚNSKÝ DENÍK.CZ. *Necelé tři roky od amnestie jsou věznice opět přeplněné. Vězňům zmenšují prostor*. [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: http://brnensky.denik.cz/zpravy_region/necele-tri-roky-od-amnestie-jsou-veznice-opet-preplnene-veznum-zmensuji-prostor-20151127.html
- [4] BUCHBENDER, O., BUHL, H., KUJAT, H.: *Worterbuch zur Sicherheitspolitik*. 3, vollstandig uberarbeitete Auflage. Berlin, Bonn, Hamburg, Verlag E.S. Mittler & Sohn 1992, s. 134.
- [5] EPRAVO.CZ. *K novele typů věznic*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-novele-typu-veznic-101757.html>
- [6] EPRAVO.CZ. *Koluzní důvod vazby*. [online]. 2012 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/koluzni-duvod-vazby-85623.html>
- [7] EPRAVO.CZ. *Místo výkonu trestu odnětí svobody a zařazování pachatelů do jednotlivých typů věznic*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: www.epravo.cz/top/clanky/misto-vykonu-trestu-odneti-svobody-a-zarazovani-pachatelu-do-jednotlivych-typu-veznic-16532.html
- [8] EPRAVO.CZ. *Usnesení o vzetí do vazby – ve světle stávající judikatury (II. část)*. [online]. 2010 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/usneseni-o-vzeti-do-vazby-ve-svetle-stavajici-judikatury-ii-cast-68569.html>
- [9] EPRAVO.CZ. *Výše trestu jako jediný důvod vazby útekové*. [online]. 2014 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-trestu-jako-jediny-duvod-vazby-utekove-93721.html>

- [10] EPRAVO.CZ. *Zvláštnosti trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. [online]. 2001 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/zvlastnosti-trestneho-cinu-vrazdy-novorozeneho-ditete-matkou-15420.html>
- [11] FENYK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010. ISBN 978-80-7201-808-6.
- [12] GŘIVNA, T a kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.
- [13] IDNES.CZ. Přesilovka po česku: jeden dozorce hlídá 11 vězňů. Severní Ir jen jednoho. [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dozorci-vezeni-cesko-rada-evropy-d45-/domaci.aspx?c=A170327_063411_domaci_jj
- [14] JELÍNEK: ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ. *Některé praktické pohledy na výkon zabezpečovací detence*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <https://www.advokatijelinek.cz/nektere-practicke-pohledy-na-vykon-zabezpecovaci-detence.html>
- [15] JUSTICE.CZ – OFICIÁLNÍ SERVER ČESKÉHO SOUDNICTVÍ. *Kompetence Ministerstva spravedlnosti podle § 11 zák. č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5839&d=324504>
- [16] JURISTIC. *Vazba*. [online]. 2001 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://trestni.juristic.cz/87508/clanek/trest3.html>
- [17] KROUPOVÁ, L., FILIPEC, J., ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1446-2.
- [18] MACHEK, V. *Etymologický slovník jazyka českého*. 5. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7.
- [19] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Novela branného zákona*. [online]. 2014 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/novela-branneho-zakona-je-pouze-pojistkou-pro-pripad-hroziciho-nebezpeci--v-beznem-mirovem-stavu-se-nic-nezmeni-99157/>

- [20] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, odbor dohledu. Statistická ročenka kriminality 2. část 2011. Praha, 2011. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
- [21] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, odbor dohledu. Statistická ročenka kriminality 2. Část 2012. Praha, 2012. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
- [22] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, odbor dohledu. Statistická ročenka kriminality 2. Část 2013. Praha, 2013. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
- [23] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR, odbor dohledu. Statistická ročenka kriminality 2. Část 2014. Praha, 2014. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
- [24] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Bezpečnostní systém státu*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-system-statu.aspx>
- [25] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Kdo je kdo - orgány odpovědné v ČR za vnitřní bezpečnosti*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-kdo-organy-odpovedne-v-cr-za-vnitri-bezpecnosti.aspx>
- [26] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ozbrojené síly ČR*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojene-sily-cr.aspx>
- [27] MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Ozbrojený bezpečnostní sbor*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/ozbrojeni-bezpecnostni-sbor.aspx>
- [28] MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Bezpečnostní strategie České republiky*. 1. vyd. Praha, 2015. ISBN 978-80-7441-005-5
- [29] PEKOVÁ, J., J.PILNÝ a M. JETMAR. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008, 712 s. ISBN 978-807-3573-515.
- [30] PENÍZE.CZ. *Za co nás trestáš? Vězení stojí miliardy ročně. Všechny kromě vězňů*. [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/statni-rozpocet/286071-za-co-nas-trestas-vezeni-stoji-miliardy-rocne-vsechny-krome-veznu>

- [31] POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Majetkové trestné činy*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tc-majetkove-trestne-ciny.aspx>
- [32] PRÁVNÍ RÁDCE. *K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku*. [online]. 2011 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://pravniciradce.ihned.cz/c1-50634850-k-trestnym-cinum-proti-rodine-a-detem-v-novem-trestnim-zakoniku>
- [33] PŘEDNÍ LABSKÁ. *Zotavovna Přední Labská* [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.prednilabska.cz/>
- [34] REJZEK, J. *Český etymologický slovník*. 2., nezměn. vyd. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-296-7.
- [35] REKREAČNÍ STŘEDISKO ZOTAVOVNA PRACOV. *O nás*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.zotavovna-pracov.cz/>
- [36] REKTOŘÍK, J. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-8692-929-3.
- [37] SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Pojem detenční ústav*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/detencni-ustav>
- [38] SLOVNÍK SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Nepříznivá sociální situace*. [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://slovník.mpsv.cz/neprizniva-socialni-situace.html>
- [39] SOUČEK, V., STAŇOVÁ E., LINHART M. a kol. *Vnitřní bezpečnost a veřejný pořádek: Krizové řízení*. Praha, 2005
- [40] ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. Vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1040 s. ISBN 978-80-7478-616-7
- [41] ŠIMÍČEK, V. a DANČÁK B., ed. *Bezpečnost České republiky: právní aspekty situace po 11. září 2001*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Sborníky. ISBN 80-210-3009-7.
- [42] TRESTNÍ ŘÍZENÍ: O TRESTNÍM PRÁVU SROZUMITELNĚ. *Trestní řízení ve věcech dětí a mladistvých*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>
- [43] TRESTNÍ ŘÍZENÍ: O TRESTNÍM PRÁVU SROZUMITELNĚ. *Trestný čin*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestny-cin>
- [44] TRESTNÍ ŘÍZENÍ: O TRESTNÍM PRÁVU SROZUMITELNĚ. *Typy věznic*. [online]. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/typy-veznic>

- [45] TRESTNÍ ŘÍZENÍ: O TRESTNÍM PRÁVU SROZUMITELNĚ. *Výjimečný trest*. [online]. [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/vyjimecny-trest>
- [46] VÁLKOVÁ, H. a kol. Aktuální otázky vězeňství. 1. Vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2014. 233 s. ISBN 978-80-7251-426-7
- [47] VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2
- [48] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Činnost jednotlivých oddělení*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-olomouc-43/o-nas-1601/organizacni-struktura-251/cinnost-jednotlivych-oddeleni-a-referatu/>
- [49] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Evidence vězněných osob*. [online]. 2013 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/evidence-veznenych-osob>
- [50] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2011*. Praha, 2012. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2011.pdf
- [51] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2012*. Praha, 2013. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka%202012.pdf
- [52] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2013*. Praha, 2014. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf
- [53] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2014*. Praha, 2015. [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z:

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenska_2014.pdf

- [54] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Generální ředitelství, odbor správní. *Statistická ročenka: Vězeňské služby České republiky 2015*. Praha, 2016. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Ro%C4%8Denka_2015.pdf
- [55] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů ČR*. [online]. 2013 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: Zdroj: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401>
- [56] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Rychlá fakta*. [online]. 2017 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/rychla-fakta/>
- [57] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Střední odborné učiliště-současnost*. [online]. 2010 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-valdice-95/vykonvezenstvi-366/zamestnavani-odsouzenych-1305/skolske-vzdelavaci-stredisko-soucasnost>
- [58] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Účel výkonu trestu*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: Zdroj: <http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/o-nas-1615/vykonvezenstvi-652/ucel-vykonu-trestu-5748>
- [59] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Výkon trestu odnětí svobody*. [online]. 2015 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-pankrac-26/o-nas-1615/vykon-vezenstvi-652/vykon-trestu-odneti-svobody-5746>
- [60] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zabezpečovací detence*. [online]. 2013 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/zabezpecovaci-detence/>
- [61] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní informace*. [online]. 2012 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/ivvs-straz-pod-ralskem-99/o-nas-1640/zakladni-informace-148/>
- [62] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní informace: poskytované vzdělání v oboru*. [online]. 2012 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/o-nas-1656/zakladni-informace-1659/>

- [63] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Zotavovna Květnice, Praha*. [online]. 2010 [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/onas/rekreace-110/zotavovna-kvetnice-praha-6224>
- [64] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Bezpečnostní rada státu*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/brs/brs-uvod-3851/>
- [65] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. *Členové Bezpečnostní rady státu*. [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/brs/clenove/>
- [66] WORLD HEALTH ORGANIZATION: REGIONAL OFFICE FOR EUROPE. *Data and statistic*. [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-determinants/prisons-and-health/data-and-statistics>
- [67] ZÁKON Č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. Česká republika. In: *Sbírka zákonů*. 1961
- [68] ZÁKON Č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky. Česká republika. In: *Sbírka zákonů*. 1999
- [69] ZÁKON Č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. Česká republika. In: *Sbírka zákonů*. 1992
- [70] ZÁKON Č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování. Česká republika. In: *Sbírka zákonů*. 2004
- [71] ZEMAN, P., ed. *Česká bezpečnostní terminologie: výklad základních pojmů*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2002. ISBN 80-210-3037-2.
- [72] ZOUBEK, V. *Lidská práva - globalizace - bezpečnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-026-0.

PŘÍLOHY

Příloha A: Kategorizace trestných činů dle trestního zákoníku

Příloha A: Kategorizace trestných činů dle trestního zákoníku

Hlava I - Trestné činy proti životu a zdraví

Hlava I Trestního zákoníku popisuje trestné činy proti životu a zdraví. Jedná se bezpochyby o jedny z nejméně závažných trestných činností, kterých se člověk může dopustit, neboť se dotýká nejméně závažných životních hodnot jedince. Jednání pachatele spočívá ve způsobení smrti druhého člověka. Trestné činy proti životu a zdraví jsou v I hlavě dále členěny na dalších pět dílů, které specifikují tyto skutky dle toho, proti čemu je samotný akt vykonán.

Díl 1 – Trestné činy proti životu

Prvním závažným trestným činem uváděným v paragrafu 140 zvláštní části Trestního zákoníku je vražda. Jedná se o úmyslné usmrcení jiné osoby, které je trestáno odnětím svobody na až dvacet let, a to podle toho, zda byl čin spáchán s rozmyslem nebo po předchozím uvážení či nikoliv.

Dalším protiprávním jednáním je trestný čin zabití, který je od vraždy odlišen subjektivní stránkou činu, kterou je psychický vztah pachatele k jeho činu a psychický stav pachatele v okamžiku jednání. Konající jedinec je v tomto případě silně rozrušen, což může být způsobeno strachem, úlekem, zmatkem nebo jiným omluvitelným hnutím mysli. Takovéto jednání je trestáno odnětím svobody až na patnáct let.

Trestný čin vnímaný jako jeden z nejméně závažných skutků je vražda, které se dopustí matka, jež úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě. Zvláštností tohoto počínání je rozrušení, které může způsobit porod. Zákon zohledňuje tento specifický psychický stav, ve kterém se žena nachází, protože právě to může být příčinou abnormálního chování vedoucího k vraždě. Pachatelka dopouštějící se tohoto činu může být potrestána odnětím svobody až na osm let, což je v porovnání s vraždou mírnější a to z uvedeného důvodu. [CB]

K usmrcení z nedbalosti může dojít z důvodu, že pachatel poruší důležitou povinnost, který mu vyplývá z jeho povolání, popřípadě funkce. Spáchá-li někdo tento čin, může být odsouzen až na deset let, anebo mu může být zakázána činnost.

Účast na sebevraždě je trestána i v případě, že došlo pouze k pokusu sebevraždy, i když nemusela být dokonána. Pokud člověk pohne někoho jiného k sebevraždě, eventuelně mu pomáhá, může být trestán odnětím svobody až na dvanáct let.

Díl 2 – Trestné činy proti zdraví

Do části dílu 2 Hlavy I Trestního zákoníku se řadí především ublížení na zdraví. To se může dále ještě členit na těžké ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví z nedbalosti nebo ublížení na zdraví z nedbalosti. Pokud pachatelův čin zapadající do tohoto dílu povede k smrti, může být odsouzen až na šestnáct let odnětí svobody, jinak je maximální sazba dvanáct let. Výjimkou není ani peněžitý trest, který jedinci může být udělen z důvodu porušení povinnosti, která vyplývá z jeho zaměstnání či povolání, přičemž tímto nedodržením způsobil jakýkoliv trestný čin proti zdraví z nedbalosti.

Nižší sazba odnětí svobody je u činu ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky, kde maximální doba sahá do výše šesti let, neboť se přihlíží k silnému rozrušení, jež člověk prožíval.

Díl 3 – Trestné činy ohrožující život nebo zdraví

Mezi činy ohrožující život nebo zdraví se řadí mučení a jiné nelidské a kruté zacházení, které je trestáno odnětím svobody až na dvanáct let. Pokud pachatel způsobí svým počínáním smrt, pak může být uvězněn až na osmnáct let.

Pokud jedinec neposkytne první pomoc člověku, který je v nebezpečí, hrozí mu smrt nebo jeví vážné známky poranění či onemocnění, dopouští se trestného činu neposkytnutí pomoci a tím může být odsouzen až na dva roky odnětí svobody. Pokud tato povinnost vyplývá z povolání, pak je trest přísnější a to o jeden rok.

Šíření nakažlivé lidské nemoci pachatel zvyšuje nebezpečí zavlečení nakažlivé nemoci u ostatních lidí, proto může být potrestán odsouzením na tři roky ve vězení. Pokud jeho počínání povede u jakékoliv osoby k těžké újmě na zdraví nebo smrti, pak jeho trest může být až ve výši dvanácti let. Pokud tuto nemoc šíří z nedbalosti, pak je doba odnětí svobody nižší až o polovinu.

Odnětím svobody až na dvanáct let může být potrestán člověk, který ohrožuje zdraví jiných lidí a to závadnými potravinami a jinými předměty, ať už úmyslně, či z nedbalosti. Pokud z nedbalosti, sazba je nižší, ale pouze o dva roky.

Rvačka je jedním z trestných činů, který má velké rozpětí sazeb, jež se odvíjí dle následků napadené osoby. Zúčastnění a ohrožení života jiného člověka ve rvačce se trestá jedním rokem odnětí svobody, způsobení újmy již pěti lety nebo peněžitým trestem. Pokud je způsobena smrt, pak může být pachatel uvězněn až na osm let.

Díl 4 - Trestné činy proti těhotenství ženy

Do 4 dílu se řadí především činy jako nedovolené přerušení těhotenství bez nebo se souhlasem těhotné ženy (jinak než způsobem přípustným dle zákona), dále také pomoc ženě k umělému přerušení jejího těhotenství, popřípadě její svádění k tomuto skutku. Ve většině případů je pachatel odsouzen k maximálně šesti letům ve vězení, pokud však způsobí smrt, může být sazba až téměř trojnásobně vyšší.

Díl 5 – Trestné činy související s neoprávněným nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem

Spácháním skutku uvedeném v dílu 5, tedy neoprávněným odebráním tkání a orgánů, popřípadě nedovoleným nakládáním s nimi, lidským embryem a genomem, odběrem a provedením transplantace za úplatu, se pachatel dopouští trestného činu, za který mu může být odňata svoboda až na šestnáct let, přičemž závisí přesně na okolnostech činu, jakým způsobem a na kom přesně byl spáchán.

Hlava II – Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Hlava II je dělena na dva další díly. Popisuje skutky a jednání, které omezují svobodu, narušují soukromí osob nebo porušují listovní tajemství.

Díl 1 – Trestné činy proti svobodě

Tento díl je velmi rozmanitý a zahrnuje skutky různých povah. Řadí se sem obchodování s lidmi, svěření dítěte do moci jiného za odměnu, zbavení osobní svobody nebo její omezování, zavlčení do ciziny nebo z ciziny do České republiky (ať už lstí, násilím nebo hrozbou), loupež za účelem zmocnění se cizí věci, braní rukojmí a zároveň hrozba jeho usmrcení či újmy na zdraví, vydírání (násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné újmy), omezování svobody vyznání, útisk (kdy pachatel druhou osobu nutí nebo zneužívá její tísně nebo závislosti, aby něco vykonala, trpěla), porušování domovní svobody (tedy neoprávněné vniknutí do obydlí) a porušování svobody sdružování a shromažďování. Stejně pestré jako výčet skutků jsou i sazby a tresty, které jsou za tyto činy udělovány.

Díl 2 – Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Druhý díl je již méně obsáhlý a definuje činy jako je neoprávněné nakládání s osobními údaji, poškození cizích práv (uvede někoho v omyl, popřípadě získá pro sebe či někoho jiného prospěch), porušení tajemství dopravovaných zpráv (ať už datových, textových, hlasových

nebo zvukových), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (kam se řadí fotografie, filmy, počítačová data, atd.) a pomluva (tedy sdělení nepravdivého údaje, který může ohrozit druhého v zaměstnání nebo narušit jeho rodinné vztahy). Sazba odnětí svobody je zde nižší než u trestných činů v Hlavě I, dosahuje maximálně deseti let, ale to spíše ve výjimečných případech, jinak se pohybuje okolo dvou až pěti let. Jiné tresty uplatňující se u těchto skutků jsou například zákaz činnosti, peněžitý trest nebo propadnutí věci.

Hlava III – Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

Tato právní úprava je do jisté míry závislá na vývoji morálky ve společnosti. Směřuje především k ochraně lidské svobody ve smyslu volnosti rozhodování o sexuálních stycích. Trestné činy, které se do této hlavy řadí, patří k těm nejzávažnějším, protože je jimi zasahováno do nejcitlivější sféry osobní integrity.

Do této hlavy spadá znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužití, soulož mezi příbuznými, kuplířství (přiměnění nebo nájem jiné osoby k provozování prostituce), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a zneužití dítěte k jeho výrobě. Sazby odnětí svobody sahají opět do různé výše, maximálně však dvanáct let. Výjimkou jsou činy, při kterých pachatel způsobí smrt. Pak je sazba o několik let vyšší (osmnáct let).

Hlava IV – Trestné činy proti rodině a dětem

Hlava IV se především zaměřuje na důsledné uplatnění řádné výchovy, výživy, tělesném a duševním vývoji dítěte. Zároveň postihuje činy, které by mohly vést k narušení harmonických vztahů v rodině, jež by měly fungovat podle základních společenských norem. Objektem však není pouze dítě, ale i starší osoba svěřená do cizí péče. [CC]

Trestné činy obsažené v Hlavě IV jsou: dvojí manželství, opuštění dítěte nebo svěřené osoby, zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby nebo osoby žijící ve společném obydlí, únos dítěte a osoby stížená duševní poruchou, ohrožování výchovy dítěte svádění k pohlavnímu styku a podání alkoholu dítěti. V prvních čtyřech případech se pachatelovo odnětí svobody dostává do maximální výše pěti let a to výjimečně. U týrání svěřené osoby je maximální trest vyšší a to až dvanáct let, pokud jedinci způsobí těžkou újmu na zdraví či smrt. Tresty jsou vyšší i u zbývajících jmenovaných trestných činů, kromě podání alkoholu, které má nižší trest odnětí svobody a to pouze jeden rok.

Hlava V – Trestné činy proti majetku

Hlava 5 je velmi obsáhlá a zahrnuje přes třicet trestných činů týkajících se vlastnictví a majetku. Řadí se sem i skutky, jimiž pachatel ohrožuje nehmotné statky – osobní informace, autorská práva apod. Vyjádření škody, která byla trestnou činností způsobena, je uvedena v paragrafu 138 odstavce 1 zvláštní části Trestního zákoníku a dělí újmy do pěti kategorií: škoda nikoli nepatrná, škoda nikoli malá, větší škoda, značná škoda, škoda velkého rozsahu, přičemž nejnižší částkou je pět tisíc korun u škody nikoli nepatrné. Za škodu velkého rozsahu je označeno poškození v částce vyšší než pět milionů korun. [CD]

Hlava V pojednává o činech, jako jsou například – krádež, zpronevěra, neoprávněné užívání cizí věci, podvod (pojistný, úvěrový, dotační), provozování nepoctivých her a sázek, legalizace výnosů z trestné činnosti, lichva, zatajení věci, porušení povinnosti při správě cizího majetku, poškození/zvýhodnění věřitele, způsobení úpadku, pletichy v insolvenčním řízení, poškození cizí věci apod. Sazba odnětí svobody se pohybuje v rozmezí od šesti měsíců až do dvanácti let.

Hlava VI – Trestné činy hospodářské

Hospodářská kriminalita je považována za závažný problém jak společenský, tak i trestněprávní. Vznikají během ní jak vysoké materiální škody, tak i okolnosti ohrožující celkové fungování společnosti.

Trestné činy hospodářské popisují protiprávní jednání, za které je pachatel stíhán, neboť je v každém státě třeba zajistit adekvátní ochranu ekonomiky před touto trestnou činností.

Hlava VI se dělí celkem na čtyři další díly seskupující skutky dle společných znaků.

Díl 1 – Trestné činy proti měně a platebním prostředkům

Díl 1 zahrnuje pouze pár skutků, které jsou však postihovány vysokými tresty, pokud se jich někdo dopustí. Vymezuje trestný čin padělání a pozměnění peněz, neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (nepřenosná platební karta, cestovní šek, šeková karta), udávání padělaných a pozměněných peněz, výroba a držení padělatelského náčiní, neoprávněná výroba peněz a ohrožování oběhu tuzemských peněz.

Díl 2 – Trestné činy daňové, poplatkové a devizové

Do dílu 2 se zahrnují všechny trestné činy mající charakter zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, dále neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné taktéž povinné platby, nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení,

padělání a pozměnění známek anebo například porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství. Odnětí svobody za provedení těchto činů není natolik vysoké, jedná se o sazby do pěti let. Výjimkou je, pokud je trestná činnost páchána ve velkém rozsahu, pak je i trest mnohonásobně vyšší, a to až do výše 10 let.

Díl 3 – Trestné činy proti závazným pravidlům tržní ekonomiky a oběhu zboží ve styku s cizinou

Pokud se někdo dopustí trestného činu definovaného v dílu 3, pak se dopouští trestného činu proti závazným pravidlům tržní ekonomiky. Tyto činy jsou definovány z důvodu, že stát má zájem na dodržování pravidel hospodářské soutěže v podmínkách tržního hospodářství. Řadí se sem činy jako je porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, neoprávněné vydání cenného papíru, neoprávněné podnikání, provozování loterie a podobné sázkové hry, poškozování spotřebitele (šizení na jakosti, množství nebo hmotnosti zboží), zkreslení údajů o stavu hospodaření a jmění (například nevedení účetních knih, zápisů a jiných dokladů sloužící ke kontrole hospodaření subjektu), sjednání výhody pro zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, poškození finančních zájmů Evropských společenství, zkreslení údajů a nevedení podkladů ohledně vývozu zboží a technologií dvojího užití a podobně. Trestem za toto jednání je odnětí svobody v obdobné výši jako u předchozího oddílu, popřípadě propadnutí majetku nebo zákaz činnosti.

Díl 4 - Trestné činy proti průmyslovým právům a proti autorskému právu

Díl 4 upravuje trestné činy, které by mohly ohrozit nebo přímo narušují technickou tvůrčí činnost v oblasti průmyslových práv a jejich výsledků. Náleží sem porušení práv k ochranné známce a jiným značením, porušení chráněných průmyslových práv, porušení autorského práva, prav souvisejících s právem autorským a práv k databázi, padělání a napodobení díla výtvarného umění. Trest odnětím svobody může v některých případech vzrůst až na osm let.

Hlava VII – Trestné činy obecně nebezpečné

Hlava VII zahrnuje takové jednání pachatele, které spočívá ve vyvolání nebezpečí a ohrožení většího množství lidí, popřípadě ve způsobení vysoké škody na majetku. Jsou spojeny například s leteckými haváriemi, železniční nehodou nebo epidemií.

Díl 1 – Trestné činy obecně ohrožující

Obecné ohrožení je trestným činem popisující jednání pachatele, který vydá jedince v nebezpečí utrpení těžké újmy na zdraví nebo dokonce smrti a stejně tak i poškození majetku ve větším nebo velkém rozsahu (např. zapříčiní požár). Trest se může svou přísností dostat až

na dvacet let odnětí svobody a to v případě, že svým počínáním úmyslně zaviní něčí smrt, nebo spáchá-li tento čin za stavu ohrožení státu či za vyhlášeného válečného stavu.

Další skutky zařazené v tomto díle jsou obecné ohrožení z nedbalosti, ohrožení pod vlivem návykové látky, porušení povinnosti při hrozivé tísni (například že jedinec odepře pomoc nebo zmaří poskytnutí pomoci jinému člověku), poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení, nedovolené ozbrojování, výroba nebo držení zakázaných bojových prostředků, radioaktivní látky nebo jiné vysoce nebezpečné látky, jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu, nedovolená výroba a nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, šíření toxikomanie a podobně.

Díl 2 – Trestné činy ohrožující vzdušný dopravní prostředek, civilní plavidlo a pevnou plošinu

Díl 2 zahrnuje tři přesně definované trestné činy, za které po jejich spáchání mohou být uděleny tresty odnětí svobody až na dvacet let. Jedná se o získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou. Dále o ohrožení bezpečnosti vzdušného dopravního prostředku a civilního plavidla (například sdělením nepravdivé informace) a zavlečením vzdušného dopravního prostředku do ciziny.

Hlava VIII - Trestné činy proti životnímu prostředí

Dle zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí je životní prostředí „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje“. Toto prostředí je třeba chránit jako základní prostor existence člověka, živočichů a jiných organismů. Smyslem zákona je zajistit ochranu před činnostmi, které by měly na životní prostředí negativní vliv.

Trestné činy spadající do této kategorie jsou: poškození a ohrožení životního prostředí (půdy, lesu, vody, ovzduší atd.) ať už úmyslně či z nedbalosti, poškození lesa (těžbou porostů), neoprávněné vypuštění znečišťujících látek či nakládání s odpady, chráněnými vlně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Dále také odnímání nebo ničení živočichů a rostlin, týrání zvířat, zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, pytláctví, šíření nakažlivé nemoci zvířat a škůdce užitkových rostlin. V některých případech může trest odnětí svobody za takový vykonaný akt být až ve výši deseti let.

Hlava IX – Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci

Hlava IX trestního zákoníku se zaměřuje na ochranu základů, na kterých je postavena existence a fungování České republiky jako suverénního demokratického právního státu.

Popisuje trestné činy, kterými pachatel může poškodit ústavní zřízení, samostatnost republiky, územní celistvost, bezpečnost či obranyschopnost. Tyto zájmy státu jako celku úzce souvisí se základními právy a svobodou občanů žijící v daném státě. Některé paragrafy Hlavy IX popisují jednání, kterým může být ohrožen i cizí stát, popřípadě mezinárodní organizace, což plyne ze závazků České republiky vůči ostatním zemím.

Díl 1 – Trestné činy proti základům české republiky, cizího státu a mezinárodní organizace

Díl 1 zahrnuje činy, při nichž je zájem na poškození hodnot státu, jako je ústavní zřízení, obranyschopnost, územní celistvost a samostatnost státu, dále také základní politická, hospodářská a sociální struktura. Řadí se sem vlastizrada, která může mít formu dalších jmenovaných trestných činů v tomto dílu – rozvrácení republiky, teroristický útok, teror nebo sabotáž (pachatel zneužije svého postavení v zaměstnání, povolání nebo jiné funkce, kterou zastává a tím maří důležité úkoly vykonávané orgánem veřejné moci, ozbrojenými silami apod.). Za vykonání aktu spadajícího do tohoto dílu soud může dát i jeden z nejvyšších trestů. Pachatelovi může být odňata svoboda až na dvacet let, zároveň mu může být rozhodnuto o propadnutí jeho majetku, popřípadě se soud může uchýlit i k výjimečnému trestu.

Díl 2 – Trestné činy proti bezpečnosti České republiky, cizího státu a mezinárodní organizace

V dílu 2 je pojednáno o činech, které by mohly ohrozit bezpečnost státu chráněnou prostřednictvím ochrany informací. Údaje každého státu jsou utajovány dle zvláštních zákonů a jejich vyzrazení či ohrožení se trestá obdobně jako skutky z předchozího oddílu. Řadí se sem vyzvědačství a ohrožení utajované informace ať úmyslně nebo z nedbalosti.

Díl 3 – Trestné činy proti obraně státu

Objektem trestných činů definovaných v dílu 3 ve vojenské zajištění obranyschopnosti. Protiprávním jednáním může být narušeno pravidelné doplňování ozbrojených sil, kázeň, organizovanost a bojeschopnost. Jednotlivé paragrafy vymezují pojmy – spolupráce s nepřítelem, válečná zrada, služba v cizích ozbrojených silách (která je vykonávána v rozporu s jinými zákony a právními předpisy České republiky), porušení osobní a věcné povinnosti pro obranu státu (například vyhýbání se povinnosti).

Hlava X – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Každý stát vykonává několik funkcí pomocí svých subjektů a to v zájmu celé společnosti. Řádně vykonanou činnost těchto orgánů ohrožují jedinci, kteří se dopouštějí svým chováním a jednáním trestných činů uvedených v X. hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Vykonání těchto skutků ohrožuje pořádek ve věcech veřejných, správné postupy územní samosprávy, soudů a jiných orgánů veřejné moci. Jednotlivé činy jsou rozděleny do osmi skupin.

Díl 1 – Trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby

Díl 1 pojednává o trestných činech směřovaných na státní orgány, orgány územní samosprávy a úřední osoby, kdy pachatel využívá násilí a výhrůžky k dosažení jakéhokoliv záměru. Jedná se o násilí proti orgánu veřejné moci, vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci, násilí proti úřední osobě, vyhrožování s cílem působit na úřední osobu a přisvojení pravomoci úřadu (pokud jedinec vykonává takové úkony, které jsou vyhrazeny pouze jmenovanému chráněnému orgánu státní moci). Pokud pachatel svým jednáním nezpůsobí smrt, jeho trest odnětí svobody může být do výše pěti let.

Díl 2 – Trestné činy úředních osob

Díl 2 nechrání úřední osoby a orgány státní moci, jako tomu bylo v předešlém díle. Naopak se zaměřuje na bránění společnosti a občanů státu před trestnými skutky, jenž byly spáchány úřední osobou. Je zde definováno zneužití pravomoci úřední osoby, maření úkonu úřední osoby z nedbalosti. Osobě dopouštějící se jednoho ze skutků může být kromě trestu odnětí svobody udán i zákaz činnosti.

Díl 3 – Úplatkářství

Díl 3 je zaměřen na objektivní, nestranné a spravedlivé obstarávání věcí obecného zájmu. Osoby jsou chráněny před formami úplatkářství a korupce. Řadí se sem přijetí úplatku, podplácení a nepřímé úplatkářství. Horní hranice trestu odnětí svobody se pohybuje mezi pěti a šesti lety.

Díl 4 – Jiná rušení činnosti orgánu veřejné moci

Skutkové podstaty dílu 4 jsou orientovány na narušování a ztěžování řádné činnosti a výkonu orgánů státu. Nachází se zde zasahování do nezávislosti soudu, pohrdání soudem, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, osvobození vězně, násilné překročení státní hranice (za použití násilí nebo pohrůžky), napomáhání k neoprávněnému pobytu na území státu, neoprávněné zaměstnávání cizinců, vzpoura vězňů, křivé obvinění či výpověď a jiné.

Díl 5 – Trestné činy narušující soužití lidí

Pátý díl se zaměřuje na ochranu jak skupin lidí, tak i jednotlivců, které se liší od zbytku osob svojí národností, rasou, etnikem, náboženstvím nebo jiným znakem, jež se může stát důvodem pro vykonání násilí, vyhrožování nebo jiných projevů podněcující nenávist vůči nim. Patří sem násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, nebezpečné vyhrožování (například usmrcením, těžkou újmou na zdraví...), pronásledování, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, podněcování k nenávisti vůči jiné skupině osob. Trest odnětí svobody sahá přibližně do výše tří let.

Díl 6 – Jiná rušení veřejného pořádku

V 6 dílu jsou jmenovány další skutkové podstaty narušující klidné soužití ve společnosti. Definuje činy, pomocí kterých by se mohla ve společnosti vyvolat panika nebo by byla narušována harmonie soužití. Jedná se o trestný čin šířené poplašné zprávy, výtržnictví, hanobení lidských ostatků (pachatel se dopustí neoprávněného otevření hrobu nebo urny) a opilství.

Díl 7 – Organizovaná zločinecká skupina

Část 7 je zaměřena na jednu nejzávažnější trestnou činnost dotýkající se společnosti. Jde o jakoukoliv součinnost, sympatizování, podporu a členství v organizované členské skupině. Spadá sem především účast na organizované zločinecké skupině.

Díl 8 – Některé další formy trestné součinnosti

Poslední díl X. hlavy pojednává o skutcích ohrožujících snahu státu v zajištění nižší zločinnosti a kriminality. Obsahuje podněcování k trestnému činu, jeho schvalování, dále také nadržování (například pachatel pomáhá jinému, aby unikl trestnímu stíhání nebo trestu, který mu byl a měl být udělen), nepřekažení nebo neoznámení trestného činu (pakliže o tom osoba ví).

Hlava XI – Trestné činy proti branné povinnosti

Trestné činy spočívající v neplnění branné povinnosti ze strany nositelů jsou obsaženy v XI hlavě zvláštní části zákoníku. Branná povinnost je dle zákona 585/2004 Sb., o branné povinnosti označením pro veřejnoprávní povinnost občana státu plnit úkoly ozbrojených sil, jejichž součástí je kupříkladu podrobení se odvodnímu řízení. K jednotlivým trestným činům náleží maření způsobilosti ke službě, neplnění odvodní povinnosti, obcházení branné povinnosti, nenastoupení (mimořádně) služby v ozbrojených silách (ať už úmyslně, či z nedbalosti). Trest odnětí svobody se drží při nižších sazbách. [CE; CF]

Hlava XII – Trestné činy vojenské

Hlava XII se vyznačuje unikátním rysem, a to, že pachatelé, kteří se mohou dopustit skutku obsaženého v jednotlivých částech, jsou příslušníci speciálních skupin, kteří mají specifickou kvalifikaci. Týkají se převážně vojáků, ale také například válečných zajatců. Hlava XII. Se dále dělí na pět dalších oddílů.

Díl 1 – Trestné činy proti vojenské podřízenosti a vojenské cti

V prvním dílu jsou uvedeny trestné činy, za které může být v některých případech udělen i výjimečný trest. Definuje neuposlechnutí rozkazu (úmyslně nebo z nedbalosti), zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti, urážku mezi vojáky (která může být spojena i s násilím, popřípadě pohrůzkou násilí), násilí vůči nadřízenému, a další.

Díl 2 – Trestné činy proti povinnosti konat vojenskou službu

Skutky dílu 2 jsou trestány obdobně jako ty předchozí uvedené. Řadí se sem vyhýbání se výkonu služby (úmyslně nebo z nedbalosti), zběhnutí a svémocné odloučení (například že se voják nedostaví zavčas k odjezdu nebo odletu vojenského převozu).

Díl 3 – Trestné činy proti povinnostem strážní, dozorčí nebo jiné služby

Díl 3 defínuje další skutkové podstaty vymezující vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby - a to tím, že použije jakýchkoliv intrik (způsobí si újmu na zdraví, požije návykovou látku apod.). Jedinec se také může dopustit porušení povinnosti strážní služby (nedodrží pravidla a nařízení, dle kterých má službu vykonávat), dozorčí a jiné služby, nebo porušení služby při obraně vzdušného prostoru.

Díl 4 – Trestné činy ohrožující bojeschopnost ozbrojených sil

Díl zahrnuje ohrožování morálního stavu a kázně vojáků ve smyslu popuzování jich proti konání služby, která jim byla nařízena jejich vedoucím. Dále porušení služební povinnosti vojáka, zbabělost před nepřítelem, nesplnění bojového úkolu opuštění vojenského materiálu, vydání vojáků a vojenského materiálu nepříteli. Všechna tato jednání mohou být trestána velmi vysokým trestem, a to odnětím svobody až na dvacet let.

Díl 5 – Trestné činy proti služebním povinnostem příslušníků bezpečnostních sborů

Trestné jednání, kterého se mohou dopouštět příslušníci bezpečnostních sborů, jsou specifikované v dílu 5. Spadá sem porušení služební povinnosti (například když příslušník bezpečnostního sboru sníží upotřebitelnost a aplikovatelnost výbroje, výstroje nebo jiných

prostředků), neuposlechnutí rozkazu, urážka mezi vojáky, násilí vůči nadřízenému, porušení strážní služby aj. Většina jmenovaných jsou společná ustanovení s jinými díly této hlavy.

Hlava XIII – Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

Část této hlavy je založena na faktu, že jakékoliv hnutí směřující proti rase, náboženství, etniku atd. by mohlo časem vyústit v režim, který by byl k menšinám hlásajícím jiný názor nelítostný, až by mohl přejít v teror a zločinům proti lidskosti. Druhá část zahrnuje válečné zločiny, které jsou vnímány jako porušení zákonů války a jejich zvyklostí. Většina z těchto jednání je postihnutelná i výjimečným trestem.

Díl 1 – Trestné činy proti lidskosti

Díl 1 zahrnuje trestné činy, u nichž pachatel nerespektuje svobodu a rovnost všech lidí. Často dochází k diskriminaci ať už z etnických, rasových nebo náboženských důvodů. V paragrafech je popsáno genocidium (jeho popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování), útok proti lidskosti, apartheid a diskriminace skupiny lidí, projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka.

Díl 2 – Trestné činy proti míru a válečné trestné činy

Druhá část XIII hlavy je zaměřena na skutky, které zhoršují vedení boje. Zájmem každého státu je, aby byl boj veden s co nejnižšími ztrátami na životech, bez zbytečného psychického nebo fyzického utrpení. Jsou zde definovány činy – příprava nebo podněcování útočné války, styky ohrožující mír, porušení mezinárodních sankcí, použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje, válečná krutost a další.